

UČEŠĆE OSOBA S INVALIDITETOM U PLANIRANJU, IZRADI, SPROVOĐENJU I MONITORINGU REALIZACIJE BUDŽETA GLAVNOG GRADA PODGORICE

- PUBLIKACIJA -

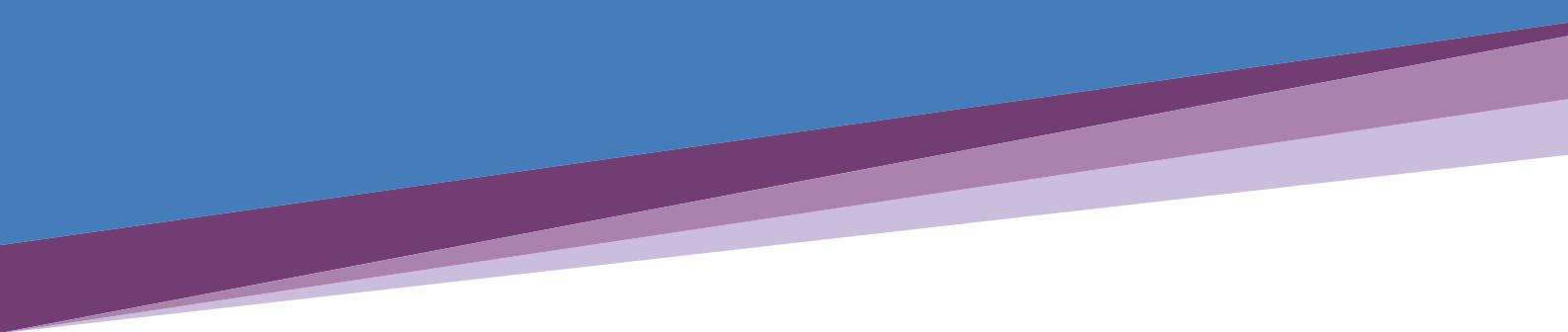

This project is financed by
the European Union

Kingdom of the Netherlands

***Učešće osoba s invaliditetom u planiranju,
izradi, sprovodenju i monitoringu
realizacije budžeta
Glavnog grada Podgorice***

- PUBLIKACIJA -

Podgorica, novembar 2017.

Izdavač:
Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore

Tel/fax: +382 (0)20 265 650
e-mail: umhcg@t-com.me; office@umhcg.com
<http://umhcg.com/>; www.disabilityinfo.me

Za izdavača:
Aleksandra Pavićević

Autorka:
Miroslava–Mima Ivanović

Dizajn:
Jelena Furtula

Štampa:
Lapis Štamparija

Kingdom of the Netherlands

Publikacija je izrađena u okviru projekta „Obezbijedi(TI) Sredstva za Inkluziju OSI“ kojeg finansiraju Evropska unija i Kraljevina Holandija kroz regionalni projekat „WeBER–Projekat unapređenja kapaciteta civilnog društva Zapadnog Balkana za praćenje reforme javne uprave“. Mišljenja, nalazi, zaključci i preporuke iznijeti u ovoj Publikaciji predstavljaju stavove autora i ne odražavaju neophodno i zvanične stavove donatora.

SADRŽAJ:

I UVOD	6
II MEĐUNARODNE GARANCIJE PRAVA NA UČEŠĆE OSI U PLANIRANJU, IZRADI, SPROVOĐENJU I MONITORINGU REALIZACIJE BUDŽETA	8
III OSTVARIVANJE PRAVA NA UČEŠĆE OSI U PLANIRANJU, IZRADI, SPROVOĐENJU I MONITORINGU REALIZACIJE BUDŽETA GLAVNOG GRADA PODGORICE U PRAKSI	10
   3.1. Učešće OSI u planiranju, izradi, sprovođenju i monitoring realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice	11
   3.2. Obuhvaćenost prava i potreba OSI budžetima Glavnog grada Podgorice	15
IV ISTRAŽIVAČKI TEKSTOVI MEDIJSKOG PARTNERA DNEVNIH NOVINA “DAN”	17
V ZAKLJUČCI I PREPORUKE	36
O ORGANIZACIJI	38
BIOGRAFIJA AUTORKE	39
LITERATURA I REFERENCE	40

I UVOD

Stepen poštovanja demokratskih principa u svakoj državi se, prije svega, ogleda u stepenu poštovanja osnovnih ljudskih prava i sloboda svakog građanina/ke pojedinačno. U ovom smislu nije samo dovoljno osigurati nemiješanje države u privatno područje građana/ki, već je na javnim vlastima, i na nacionalnom i na lokalnom nivou, obaveza da obezbijede uslove i u tom cilju sprovedu sve neophodne mјere da svaki/a građanin/ka ima jednake mogućnosti da uživa, tj. raspolaže svojim pravima i slobodama.

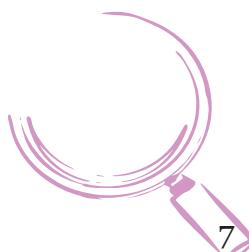
Crnogorski pravni okvir u posljednjoj deceniji se znatno unaprijedio u smislu garancija prava osoba s invaliditetom (u daljem tekstu: OSI) kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou. **Međutim, realizacija ovih pravnih garancija, u najvećoj mjeri, zavisi od kvalitetnog upravljanja javnim finansijama, koje je od izuzetnog značaja za živote OSI u lokalnim zajednicama.** Lokalna samouprava (u daljem tekstu: LSU) ima veoma značajna ovlašćenja u mnogim oblastima značajnim za ostvarivanje prava OSI. Neke od njih su: **slobodno kretanje**, koje podrazumijeva fizičku pristupačnost, prigradski i gradski javni prevoz, planiranje i uređenje javnih parkirališta; **samostalni život i život u zajednicama** koji podrazumijeva planiranje i pružanje različitih usluga (servisa podrške) u cilju njegovog omogućavanja, redovno informisanje, komunikaciju i saradnju između OSI i lokalnih institucija i pružanje različitih javnih usluga građanima/kama; **kultura, sport i aktivnosti u slobodno vrijeme**, koje podrazumijevaju kako podršku OSI uočuvanju njihovog kulturnog identiteta i razvoju paraolimpijskog sporta, tako i omogućavanje učešća ovih osoba u redovnim kulturnim, sportskim i drugim sadržajima namijenjenim javnosti; **učešće u političkom i javnom životu**, koje podrazumijeva kako angažovanje OSI u različitim oblicima političko-institucionalnog organizovanja, tako i stvaranje mogućnosti za uključivanje ovih osoba u različite vidove učešća građana/ki u donošenju odluka.

Na nivou Glavnog grada Podgorice je doneseno nekoliko normativnih akata kao što su: *Akcioni plan za prilagođavanje objekata u vlasništvu Glavnog grada – Podgorice za pristup i kretanje lica smanjenje pokretljivosti i lica sa invaliditetom 2014-2015. godine, Lokalni plan za unapređenje socijalne inkvizije - razvoj lokalnih usluga socijalne zaštite u Glavnom gradu – Podgorici 2014-2018. godine, Odluka o pravima iz oblasti socijalne i dječje zaštite, Odluka o postavljanju, odnosno građenju i uklanjanju pristupnih rampi i liftova i sl. objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom itd.* Međutim, godišnji budžeti Glavnog grada Podgorice uopšte ne uključuju rashode/troškove za realizaciju poštovanja prava OSI, ili ne u onoj mjeri koja je potrebna za realizaciju usvojenih akata, niti ovi akti sadrže analizu potrebnog budžeta za njihovu realizaciju. Razlog tome je što se učešće OSI u planiranju, izradi i realizaciji budžeta svodi na mogućnost učešća u javnoj raspravi koja traje 15 dana i koja se nikada nije organizovala na potpuno inkluzivan način, niti u pristupačnoj formi. Dodatno, tijelo na nivou Glavnog grada Podgorice koje se bavi monitoringom i zagovaranjem poštovanja prava OSI i koje jedino u svom sastavu uključuje predstavnike organizacija OSI (u daljem tekstu: OOSI),

Savjet za pitanja lica sa invaliditetom Skupštine Glavnog grada Podgorice, nikada do sada nije razmatrao Predlog godišnjeg Budžeta Glavnog grada i/ili završni račun budžeta, bez obzira na inicijative predstavnika/ca OSI u Savjetu. Ovo je posljedica neprepoznavanja obaveze i značaja učešća OSI u ovom procesu od strane LSU.

Navedena situacija u pogledu učešća OSI u planiranju, izradi, sprovođenju i monitoringu realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice nas je podstakla da se, s medijskim partnerom Dnevne novine "Dan", kroz projekat „Obezbijedi(TI) **Sredstva za Inkluziju OSI**”, podržanog u okviru regionalnog projekta „WeBER – Projekat unapređenja kapaciteta civilnog društva Zapadnog Balkana za praćenje reforme javne uprave“, kojeg finansira Evropska unija i Kraljevina Holandija, detaljnije i sistematičnije pozabavimo **SIGMA principom javne uprave** – upravljanje javnim finansijama na nivou Glavnog grada Podgorice, s aspekta OSI. Ovaj princip javne uprave smo prepoznali kao prioritetniji u odnosu na druge, jer je njegovo poštovanje preduslov za ostvarivanje drugih principa. **Cilj projekta „Obezbijedi(TI) Sredstva za Inkluziju OSI“ je: "U narednih 6 mjeseci poboljšati uslove za učešće OSI i njihovih organizacija u planiranju, izradi, realizaciji i monitoringu godišnjeg budžeta Glavnog grada"** što je postignuto realizacijom istraživačkih i zagovaračkih aktivnosti. **Ova Publikacija je dio istraživačkih aktivnosti, i njenom izdavanju je prethodilo prikupljanje i analiza podataka o učešću OSI i njihovih organizacija u procesu planiranja, izrade, i realizacije godišnjih budžeta Glavnog grada Podgorice, uključujući i analizu godišnjih budžeta i završnih računa u dijelu koji se odnosi na OSI, i sprovođenje fokus grupa s osam predstavnika/ca lokalne samouprave i sedam predstavnika/ca OSI** o mogućnostima i preprekama učešća OSI i njihovih organizacija u ovom procesu, što je praćeno izradom i objavljivanjem istraživačkih tekstova od strane medijskog partnera na projektu.

Sažetak rezultata, analiza i istraživanje su predstavljeni u ovoj Publikaciji, i ona predstavlja instrument za javno zastupanje unapređenja u ovoj oblasti u narednom periodu.

II MEĐUNARODNE GARANCIJE PRAVA NA UČEŠĆE OSI U PLANIRANJU, IZRADI, SPROVOĐENJU I MONITORINGU REALIZACIJE BUDŽETA

U mnogim međunarodnim dokumentima je garantovano pravo OSI na jednak učešće u donošenju odluka koje se njih tiču. **Najvažniji pravno-obavezujući međunarodni dokument**, koji garantuje nediskriminaciju po osnovu invalidnosti u uživanju svih ljudskih prava i sloboda, je **Konvencija UN-a o pravima osoba s invaliditetom**. Crna Gora je ovaj dokument ratifikovala 2009. godine¹, te je ona u skladu s članom 9 Ustava Crne Gore², postala sastavni dio crnogorskog pravnog poretka s prvenstvom primjene kada domaći zakoni odnose uređuju suprotno njenim odredbama. Takođe, i **Evropska unija je 2011. godine usvojila Kovenciju** UN-a o pravima osoba s invaliditetom, te ćemo se stoga ovdje baviti garantovanjem prava OSI na učešće u planiranju, izradi, sprovođenju i monitoringu realizacije lokalnog budžeta sa spektas provodenja načela drugih redbiove Konvencije.

Koliko je ravnopravno, puno i efektivno učešće OSI u donošenju odluka u svim sfarama života važno za uživanje svih ljudskih prava i sloboda od strane ove grupe, dovoljno govori činjenica što Konvencija ovo pitanje tretira kroz nekoliko svojih načela. U tom smislu, **individualna autonomija OSI, uključujući njihovo pravo da donose odluke o sopstvenim životima, i njihovo puno i efektivno učešće i uključenost u sve sfere društvenog života neka su od načela Konvencije**. Pored toga, neophodno je osigurati **poštovanje načela nediskriminacije** po osnovu invalidnosti, koja između ostalog **podrazumijeva i sprovođenje načela pristupačnosti**, a što za krajnji rezultat, u svakodnevnom životu OSI, ima **jednakost njihovih mogućnosti**.³

Načelo pristupačnosti podrazumijeva kako **pristupačnost fizičkog okruženja** (zgrada, javnih površina i prevoza) i **informacija i komunikacija koje moraju biti dostupne u različitim formatima** (uključujući i lako razumljiv jezik), tako i **pružanje žive i drugih vrsta asistencije** (vodiči, tumači za znakovni jezik i sl.) kako bi se njegovo uživanje osiguralo svakoj OSI u svakoj konkretnoj situaciji.⁴ Stoga je poštovanje načela pristupačnosti osnovni preduslov poštovanja drugih načela Konvencije.

U opštim obavezama, koje su propisane članom 4 Konvencije se precizira da države potpisnice moraju "uzeti u obzir pitanja zaštite i promovisanje ljudskih prava lica sa invaliditetom prilikom formulisanja i primjene svake politike i svih programa;" (stav 1 tačka c) "i osigurati da se javne vlasti i ustanove ponašaju u skladu sa Konvencijom" (stav 1 tačka d).

¹ Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih Nacija o pravima lica sa invaliditetom sa Opcionim protokolom ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 002/09 od 27.07.2009);

² Ustav Crne Gore ("Službeni list Crne Gore", br. 001/07 od 25.10.2007, 038/13 od 02.08.2013);

³ Član 3 tačka a, b, c, e, f Zakona o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih Nacija o pravima lica sa invaliditetom sa Opcionim protokolom ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 002/09 od 27.07.2009);

⁴ Član 9 Zakona o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih Nacija o pravima lica sa invaliditetom sa Opcionim protokolom ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 002/09 od 27.07.2009)

U stavu 3 ovog člana Konvencije se načelo punog i efektivnog učešća OSI i njihove uključenosti u sve sfere društvenog života precizira na način da se **javne vlasti na svim nivoima obavezuju** da prilikom razvoja i sprovođenja politika i zakonodavstva, kao i u drugim procesima donošenja odluka o pitanjima koja se neposredno tiču OSI, **blisko konsultuju i omogućavaju aktivno učešće ovih osoba, uključujući djecu s invaliditetom, kroz organizacije koje ih predstavljaju i zastupaju.**

Primjena ovih obaveza se Konvencijom nameće ne samo nacionalnim i lokalnim javnim vlastima država potpisnica, već i **javnim vlastima regionalnih organizacija** koje je usvoje, **među kojima je i Evropska unija**. Kako bi Evropska unija pratila reforme javne uprave u zemljama koje teže članstvu u njoj, ona je primarni finansijer SIGMA programa Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), koji je razvio principe javne uprave, u bliskoj saradnji s Evropskom komisijom. Ovi principi su osnova za monitoring ovih reformi na nacionalnom nivou, a obuhvataju sljedeće oblasti: **strateški okvir reforme javne uprave; izradu i koordinaciju politika; javnu službu i upravljanje kadrovima; odgovornost; pružanje usluga; upravljanje javnim finansijsama.**⁵ Svi navedeni principi obuhvataju i poštovanje prava OSI, imajući u vidu obaveze Evropske unije preuzete usvajanjem Konvencije.

Koliko je važno izdvajanje sredstava budžeta za ostvarivanje prava i sloboda OSI zagarantovanih Konvencijom dovoljno govori zabrinutost **Komiteta UN-a za prava OSI** zbog činjenice da u Crnoj Gori nema jasnih i prepoznatljivih budžetskih linija namijenjenih primjeni zakona, politika i programa za primjenu prava ovih osoba.⁶ Razlog ovome je svakako i nedostatak redovne i održive podrške za OOSI, posebno na lokalnom nivou, transparentnosti i efektivnog mehanizma za redovne konsultacije OOSI, što takođe predstavlja razlog za zabrinutost ovog tijela. Komitet je zbog toga preporučio Crnoj Gori da: **“opredijeli vidljiva, dovoljna i koherentna finansijska sredstva za razvoj i primjenu zakona, politika i strategija koje su relevantne za primjenu Konvencije”, “obezbijedi adekvatna i održiva finansijska sredstva za OOSI” i “osigura efektivno učešće i konsultacije sa OOSI, uključujući one koje predstavljaju žene s invaliditetom, djecu s invaliditetom, osobe s djelimičnim i potpunim oštećenjem sluha i osobe s psihosocijalnim i/ili intelektualnim invaliditetom na nacionalnom i lokalnom nivou kroz transparentan okvir u vezi sa zakonom i kreiranjem politika”.**

---

⁵ Poziv za prijavu projekata za organizacije civilnog društva za sabgrantiranje u okviru projekta „WeBER – Projekat unapređenja kapaciteta civilnog društva Zapadnog Balkana za praćenje reforme javne uprave“;

⁶ Zaključna razmatranja o inicijalnom izvještaju Crne Gore o primjeni Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, Ženeva: Komitet o pravima osoba sa invaliditetom, septembar 2017. godina,str. 1, izvorni tekst dostupan na: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fMNE%2fCO%2f1&Lang=en;

⁷ Zaključna razmatranja o inicijalnom izvještaju Crne Gore o primjeni Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, Ženeva: Komitet o pravima osoba sa invaliditetom, septembar 2017. godina, str. 2, izvorni tekst dostupan na: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD%2fC%2fMNE%2fCO%2f1&Lang=en;

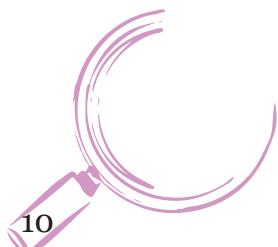
III OSTVARIVANJE PRAVA NA UČEŠĆE OSI U PLANIRANJU, IZRADI, SPROVOĐENJU I MONITORINGU REALIZACIJE BUDŽETA GLAVNOG GRADA PODGORICE U PRAKSI

Da bismo definisali konkretne preporuke za unaprjeđenje učešća OSI u planiranju, izradi, sprovođenju i monitoringu realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice sproveli smo niz istraživačkih aktivnosti. One su obuhvatile: **prikupljanje i analizu podataka** o učešću OSI i njihovih organizacija u procesu planiranja, izrade, i realizacije godišnjih budžeta Glavnog grada Podgorice; **sprovođenje fokus grupa** s predstavnicima/cama lokalne samouprave i OOSI i **izradu i objavljivanje istraživačkih tekstova** od strane medijskog partnera.

U prvom redu smo pregledom i analizom javno dostupnih informacija i zahtjevima za slobodan pristup informacijama istražili podatke o tome da li su, koliko puta, u kom broju i na koji način OSI učestvovali u javnim raspravama, radu radnih tijela i Skupštine Glavnog grada u procesu planiranja, izrade, realizacije i monitoringa lokalnog budžeta. Takođe smo ispitali da li su se ovi procesi odvijali na način koji je OSI omogućavao ravnopravno učešće u njima. Ova analiza je uključila i analizu godišnjih budžeta Glavnog grada i njihovih završnih računa, na osnovu koje smo prikupili informacije o rashodima (ne)korišćenim za sprovođenje normativnih akata, mjera i aktivnosti vezanih za OSI.

Da bi stekli potpunu sliku o uzrocima i posljedicama situacije o kojima smo dobili podatke, organizovali smo po jednu fokus grupu s predstavnicima/cama OOSI i predstavnicima/cama lokalne samouprave, odnosno lokalne vlasti, i došli i do kvalitativnih podataka o mogućnosti i preprekama za učešće OSI u planiranju, izradi, sprovođenju i monitoringu realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice i opština u njegovom sastavu. Fokus grupa s predstavnicima/cama OOSI je održana 19. septembra i na njoj je učestvovalo sedam osoba, dok je fokus grupa s predstavnicima/cama lokalne samouprave, organizovana 20. septembra 2017. godine i okupila je osam učesnika/ca.

U nastavku ćemo dati pregled rezultata istraživačkih aktivnosti o učešću OSI u planiranju, izradi, sprovođenju i monitoringu realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice u prethodnih pet godina, kao i o rashodima/troškovima koji su planirani godišnjim budžetima Glavnog grada Podgorice za 2014., 2015. i 2016. godinu za sprovođenje aktivnosti na ostvarivanju prava i zadovoljenju potreba ove grupe građana/ki i njihovih organizacija.

3.1. Učešće OSI u planiranju, izradi, sprovodenju i monitoringu realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice

Svi predstavnici/e OOSI i lokalne samouprave, koji su učestvovali/e u fokus grupama, su iznijeli stav da **OSI nijesu dovoljno upoznate s procesom planiranja, izrade, sprovodenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice.** **14 od ukupno 15 učesnika/ca ističu da OSI nikad nijesu učestvovale u ovom procesu.** Jedan predstavnik OOSI je istakao da su ove godine prvi put pozvani na konsultacije u vezi s izdvajanjem sredstava za određene aktivnosti OSI. Predstavnici/e OOSI navode da rad na budžetu lokalne samouprave nije dovoljno transparentan, te zbog toga niko od nih nije precizno upućen u korake i faze procedure izrade i sprovodenja godišnjeg budžeta Glavnog grada Podgorice. Informisanost osoba oštećenog sluha od strane institucija Glavnog grada Podgorice je potpuno onemogućena zbog nedostatka gestovnog tumača u institucijama lokalne samouprave, istakla je predstavnica ovih osoba. Predstavnici/e lokalnih institucija smatraju da OSI nemaju dovoljan pristup informacijama o procesu planiranja, izrade, sprovodenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice, ne samo zbog same količine i kvaliteta informacija, nego i zbog njihove nedostupnosti svim OSI, prije svega osobama s oštećenjem vida i sluha. Pored toga, svi/e učesnici/e fokus grupe su istakli da se **učešće građana/ki, pa samim tim i OSI,** u procesu planiranja, izrade, sprovodenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice **najčešće svodi samo na fazu izrade, dok je u fazi sprovodenja budžeta vrlo malo informacija dostupno javnosti.**

Dva/ije predstavnika/ce institucija Glavnog grada Podgorice ističu da ni sami zaposleni u lokalnim institucijama nisu dovoljno upoznati koracima i fazama u planiranju, izradi, sprovodenju i monitoringu realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice i opština u njegovom sastavu. Svi predstavnici/e OSI i lokalne samouprave navode javnu raspravu o nacrtu odluke o bužetu Glavnog grada Podgorice kao jedinu mogućnost uticaja na planiranje i izradu lokalnog budžeta, ali je ocjenjuju kao nedovoljnu jer se u toj fazi ne može uticati na značajnije izmjene nacrta.

Glavni grad Podgorica u posljednjih pet godina organizovao je javne rasprave o budžetu u prostorijama koje su nepristupačne OSI, zbog čega su bili isključeni iz tog procesa. Centralne i javne rasprave o budžetu organizovane su u multimedijalnoj sali Kulturno informativnog centra (KIC) „Budo Tomović“ nepristupačnoj korisnicima/cama kolica zbog stepenica. Osim centralnih i javnih rasprava, diskusije o budžetu organizovane su i u zgradi Glavnog grada Podgorice, koja je, takođe, nepristupačna OSI, osim prizemlja. Takođe, nije poznto da je ikada na javnoj raspravi obezbijeđeno prevođenje na znakovni jezik.⁸

---

⁸ Rasprave o budžetu bez OSI, Podgorica: Dnevne novine “Dan”, 15. Novembar 2017. Godine, izvorni tekst dostupan u aneksu ove Publikacije;

Jedino tijelo Glavnog grada Podgorice koje omogućava participaciju OSI u donošenju odluka koje se njih tiču je **Savjet za pitanja lica sa invaliditetom** Skupštine Glavnog grada Podgorice, koji je osnovan 2006. godine Odlukom o obrazovanju radnih tijela Skupštine Glavnog grada – Podgorice.⁹ Savjet ima 12 članova/ica i predsjednika/cu, od kojih je šest iz redova odbornika/ca, jedan član/ica je starješina/ka organa lokalne uprave nadležnog za poslove socijalnog staranja, a pet članova/ica su predstavnici/e OOSI. Nadležnost ovog tijela obuhvata raspravu sljedećih pitanja: stvaranje uslova za organizovano i kvalitetno zalaganje i preduzimanje aktivnosti za pomoć OSI i podizanje standarda u kvalitetu njihovog života i rada; ostvarivanje prava OSI utvrđenih zakonom i međunarodno prihvaćenim standardima; obezbjeđivanje poboljšanja uslova života OSI aktima Skupštine Glavnog grada, posebno u oblastima planiranja i uređenja prostora, komunalnim oblastima i društvenim djelatnostima; iniciranje mjera i aktivnosti za unapređivanje prava OSI; informisanje javnosti o pravima, mogućnostima i potrebama OSI i ostvarivanje i drugih prava od značaja za status ovih osoba.¹⁰

Ovo tijelo je prvu sjednicu održalo 1. novembra 2013, i u svom prvom sazivu je imalo još jednu sjednicu (1. aprila 2014), dok je u drugom sazivu do sada održano ukupno 11 sjednica. **Ni na jednoj od ukupno 13 sjednica ovog Savjeta se nije raspravljalo o Odluci o budžetu Glavnog grada Podgorice¹¹,** iako su neki članovi/ice, među kojima i predstavnici/e OSI na dvije sjednice održane krajem 2016 na tome insistirali/le. Odbijanje ovog zahtjeva je od strane predsjedavajućeg Savjetom obrazloženo činjenicom da su nadležnosti radnih tijela utvrđene Odlukom o obrazovanju radnih tijela Skupštine Glavnog grada-Podgorice, i da na osnovu nje su za razmatranje Predloga odluke o Budžetu Glavnog grada nadležna isključivo stalna radna tijela Skupštine - Odbor za finansije, privredu i razvoj i Odbor za Statut i propise, sa stanovišta usklađenosti Predloga odluke sa zakonom i drugim propisima.¹² Problem nedostatka rasprave o budžetu Glavnog grada Podgorice na sjednicama ovog tijela je istaknut i od strane jednog predstavnika lokalne samouprave na fokus grupi, zbog čega je i predloženo održavanje posebne sjednice Savjeta na kojoj bi se raspravljalo o učešću OSI u procesu planiranja, izrade, sprovodjenja i monitoringa realizacije lokalnog budžeta.

Postojeći mehanizmi učešća OSI u procesu planiranja izrade budžeta Glavnog grada Podgorice (javna rasprava i Savjet za pitanja lica sa invaliditetom) **su od strane svih učesnika/ca fokus grupa ocijenjeni kao nefunkcionalni**, jer se kroz njih može uticati jedino na izmjene Nacrta Odluke o budžetu, koje su uvijek minimalne. Dva/ije ispitanika/ce lokalne samouprave se sjećaju da je predložen amandman na Predlog Odluke o budžetu da se određena sredstva preusmjere za OOSI, kako bi se povećala sredstva kojasu im već bila predodređena.

⁹ Odlukom o obrazovanju radnih tijela Skupštine Glavnog grada – Podgorice, (“Sl. list RCG - opštinski propisi”, br. 41/06 od 27.10.2006);

¹⁰ Član 15 Odluke o obrazovanju radnih tijela Skupštine Glavnog grada-Podgorice , (“Sl. list RCG - opštinski propisi”, br. 41/06 od 27.10.2006);

¹¹ Zapisnici sa sjednica Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom Skupštine Glavnog grada Podgorice održanih: 1.11.2013, 1.4.2014, 3.12.2014, 2.4.2015, 7.4.2015, 5.6.2015, 23.12.2015, 25.7.2016, 23.11.2016, 23.12.2016, 4.5.2017, 7.6.2017 i 25.7.2017.

¹² Zapisnik sa VIII sjednice drugog saziva Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom Skupštine Glavnog grada Podgorice od 20. decembra 2017. godine;

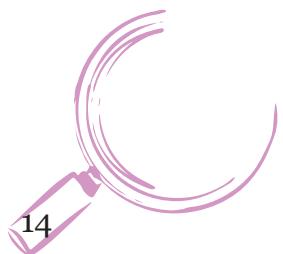
Taj amandman je, po njihovim riječima, odbijen. Istiće se potreba uključivanja predstavnika/ca OOSI u ranije faze planiranja lokalnog budžeta, gdje bi prostor za izdvajanje sredstava za potrebe OSI i OOSI bio veći i realniji. Međutim, **četiri od pet OOSI**, čiji su predstavnici/e učestvovali/e na fokus grupi, nikad nije dobila poziv od institucija Glavnog grada Podgorice da se uključi u proces planiranja i izrade budžeta. Ovo su potvrdili i svi predstavnici/e lokalne samouprave, koji/e ne znaju da je odbornički klub ili neka lokalna institucija uputila informaciju ili poziv OSI prilikom izrade budžeta.

Razlozi ovakvoj situaciji, po mišljenju predstavnika/ca OOSI, su višestruki. **Službenici/e Glavnog grada-Podgorica imaju unaprijed određenu projekciju o tome koliko bi trebalo sredstava da izdvoje za OSI, te postoji strah od eventualnih dodatnih zahtjeva OOSI**, s obzirom na to da bi ostvarivanje svih prava ove grupe i doslovna primjena zakona iziskivala i veća sredstva od ukupno planiranih godišnjim budžetom. Neefikasan upravni aparat, takođe, pravi prepreku za komunikaciju s bilo kojom NVO, zbog toga što su **službenici/e Glavnog grada Podgorice poprilično spori u komunikaciji i nijesu navikli na djelovanje civilnog sektora**. Jedna od ispitanica kaže, kako bi NVO koju predstavlja, rado uzela učešće u procesu planiranja, izrade, sprovođenja i monitoringa realizacije lokalnog budžeta, ali je sigurna da njeno mišljenje ne bi bilo vrednovano. Dva/ije predstavnika/ce OOSI smatraju da ni sam civilni sektor nije izvršio pritisak na lokalnu samoupravu, kako bi bili uključeni u proces izrade budžeta.

Po mišljenju predstavnika/ca institucija Glavnog grada Podgorice i opština Golubovci i Tuzi, razlog nedovoljne ukljušenosti OSI u procesu planiranja, izrade, sprovođenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice je nesenzibilisanost lokalne samouprave za prava i potrebe ove grupe, nedovoljna komunikacija zbog nepristupačnosti prostora u kojima se raspravlja o nacrtu budžeta i nepristupačnosti informacija o budžetu Glavnog grada Podgorice, ali i nedostatak inicijative od strane samih OSI koje same treba da zatraže sredstva za zadovoljenje svojih potreba.

14 učesnika/ca fokus grupa ističu da OOSI imaju kapacitete da se uključe u proces planiranja, izrade, sprovođenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice, dok **predstavnica osoba s oštećenjem sluha ističe da ove osobe, zbog svakodnevne diskriminacije, ne znaju značenja nekih važnih pojmova vezanih za ovu tematiku, štovodi do potpune neupućenosti**. Međutim, svi/e predstavnici/e OOSI i lokalne samouprave smatraju da bi OSI trebalo omogućiti dodatnu edukaciju kako bi se aktivnije uključile u ovaj proces. Ovo iz razloga što, kako jedan od predstavnika lokalne samouprave ističe, prijedlozi OSI za budžet nijesu dovoljno konkretni, kako bi kasnije bili realizovani u okviru definisanja budžeta. Svega je jedan predstavnik OOSI učestvovao u obuci o planiranju, izradi, sprovođenju i monitoringu realizacije budžeta, koja mu je bila izuzetno korisna. Nažalost, **niko od učesnika/ca fokus grupe nije u saznanju da je Glavni grad Podgorica organizovao neku vrstu obuke za OSI i/ili građane/ke i/ili NVO radi poboljšanja njihovih znanja i vještina za uključivanje u planiranje, izradu, sprovođenje i monitoring realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice**.

Svi učesnici/e fokus grupe ističu da bi se za ostvarenje prava i zadovoljenje potreba OSI i OOSI trebalo izdvajati više novca u budžetu Glavnog grada Podgorice. Predstavnici/e OOSI su zainteresovani/e da učestvuju u planiranju, izradi, sproveđenju i monitoringu realizacije lokalnog budžeta, ali samo ako se radi o aktivnom učešću, a ne fiktivnom tj. deklarativnom, koje je česta pojava, iz razloga što, po riječima jednog predstavnika/ce OOSI, je uvjek više predstavnika/ca iz lokalnih ili državnih institucija koji/e su članovi/ce radnih grupa i onda glasanje zavisi od njih.

3.2. Obuhvaćenost prava i potreba OSI budžetima Glavnog grada Podgorice

Analiza godišnjih budžeta Glavnog grada i njihovih završnih računa, na osnovu koje smo prikupili informacije o rashodima (ne)korišćenim za sprovođenje normativnih akata, mjera i aktivnosti vezanih za OSI se odnosila na prethodne tri godine (2014, 2015. i 2016.). Takođe smo njome obuhvatili i analizu potrebnih troškova (ne)predstavljenu u dva najznačajnija dokumenta, usvojena u navedenom periodu, koja se tiču realizacije prava OSI na nivou Glavnog grada Podgorice: **Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije - razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnom gradu – Podgorici 2014 -2018¹³** i **Akcioni plan prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu Glavnog grada – Podgorica za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom 2014-2015¹⁴**. Ono što je važno na početku istaći je da su **dokumenti obuhvaćeni ovom analizom potpuno ili djelimično nepristupačni za pojedine grupe OSI** (osobe s oštećenim vidom, osobe s oštećenim sluhom, osobe s intelektualnim oštećenjem).

Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije - razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnom gradu – Podgorici 2014 -2018 posebnu oblast posvećuje uslugama socijalne i dječje zaštite, koje bi trebalo sprovesti radi poboljšanja inkluzije OSI. Međutim, **ovaj dokument ne sadrži nikakvu projekciju i/ili analizu potrebnih budžetskih sredstava za njegovu realizaciju**. Nasuprot njemu, **Akcioni plan prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu Glavnog grada – Podgorica za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom 2014-2015** sadrži projekcije finansijskih sredstava potrebnih za njegovu realizaciju, koja iznose **1.233.829,16€**.

Nažalost, **Odluka o budžetu za 2014. i Odluka o budžetu za 2015. godinu ne sadrže ni jednu budžetsku liniju namijenjenu realizaciji ova dva dokumenta, niti bilo koje druge aktivnosti i/ili mjere koja se isključivo tiče OSI**. Zbog toga se ni u završnim računima budžeta Glavnog grada Podgorice za 2014. i 2015. godinu ne spominje finansiranje aktivnosti i/ili mjer usmjerenih na ostvarivanje prava OSI. **Jedina budžetska linija u Odluci o budžetu Glavnog grada Podgorice za 2016. godinu, koja se direktno tiče OSI je budžet za JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama u razvoju u iznosu od 203.800,00€**. U završnom računu budžeta Glavnog grada Podgorice za 2016.godinu se navodi da je **ova institucija utrošila cijeli iznos planiran za njeno funkcionisanje** u Odluci o budžetu Glavnog grada Podgorice za 2016. godinu¹⁵.

---

¹³ Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije - razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnom gradu – Podgorici 2014 -2018, dostupan na: <http://www.skupstina.podgorica.me/sjednice-skupstine/xxxvi-sjednica-15-novembar-2013-godine>;

¹⁴ Akcioni plan prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu Glavnog grada – Podgorica za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom 2014-2015, dostupan na:

<http://www.skupstina.podgorica.me/sjednice-skupstine/xli-sjednica-03-i-04-april-2014-godine>;

¹⁵ Odluke o budžetu Glavnog grada Podgorice i završni računi budžeta za 2014, 2015. i 2016. godinu, dostupni na: <http://www.podgorica.me/node/1294>;

U toku te godine usluge ove ustanove je koristilo 10 OSI, a za te potrebe je u njoj bilo zaposleno devet osoba¹⁶.

Iz sprovedene analize se zaključuje da se zadovoljenje potreba i ostvarivanja prava OSI uopšte ne uzima u obzir prilikom planiranja i izrade lokalnog budžeta, a da se sprovođenje budžeta Glavnog grada Podgorice za aktivnosti i mjere na poboljšanju položaja OSI svodi na "dobru volju" i postojanje svijesti pojedinih službenika/ca Glavnog grada Podgorica i inicijativu samih OSI. Svakako, praćenje utroška budžeta Glavnog grada Podgorice na ostvarivanje prava OSI nije moguće, zbog propusta u fazi planiranja i izrade budžeta.

---

¹⁶ Izvještaj o radu Javne ustanove Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju – Podgorica za 2016. godinu, Podgorica: JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju – Podgorica, januar 2017. godine, strane 4 i 16, dostupno na: <http://www.skupstina.podgorica.me/sjednice-skupstine/xxi-sjednica-09maj-2017-godine>;

IV ISTRAŽIVAČKI TEKSTOVI MEDIJSKOG PARTNERA DNEVNIH NOVINA "DAN"

Ni centa za osobe sa invaliditetom

АНАЛИЗА БУЏЕТА ГЛАВНОГ ГРАДА ПОКАЗУЈЕ

Ни цента за особе са инвалидитетом

■ Одлуком о буџету Главног града за ову годину, у дијелу „издаци”, предвиђен је износ од 94.450 евра за трансфере невладиним организацијама (НВО) и 270.000 за једнократне социјалне помоћи, али се финансијским планом не прецизира шта ће и да ли ће ишта од тих средстава бити утрошено за оно што су потребе преко 18.000 грађана Подгорице који имају неки облик инвалидитета

Без одговора

Из Главног града од 19. јуна најесу одговорили на наше питање колико је буџетом за 2017. годину определено средстава за политичку унапређења положаја особа са инвалидитетом. Нијесмо добили одговоре ни на питања колико је од планираног износа досад утрошено и за које пројекте/програме, те да ли су средства за ту најмјену планирана буџетом и у којем износу. Из Главног града нијесу казали ни са које унапређење ставке је планиран тај издатак, нити шта је од планираних пројеката, који у фокусу имају ОСИ, досад реализован и каква је динамика наредних корака у правцу унапређења положаја ОСИ.

другим дјеловима града, наводно да се то ради по „партијској основи“.

— Спремни смо да и у другим дјеловима града, на партијској основи, отворимо спличне или овакве објекте — саопштио је Стјепановић том приликом.

На нивоу Главног града дојесено је неколико нормативних аката који се тичу ОСИ. То су, између осталих, Акцијни план за прилагођавање објеката у власништву Главног града — Подгорица, Локални план за унапређење социјалне инклузије, Одлука о праима из области социјалне и дјечје заштите и др.

Према Локалном плану за унапређење социјалне инклузије — развој локалних услуга социјалне заштите у Главном граду — Подгорици 2014–2018, предвиђено су мјере развијања услуга праима и планирања за особе са инвалидитетом, помоћ у кући за ОСИ, осигуравање дневног центра за ОСИ, обезбеђење континуиране услуге персоналног асистента, те основање Центра за радио оспособљавање те категорије становништва. Циљеви су и обезбеђење бесплатног правног савjetovanja за ОСИ и њихове породице, унапређење програма психолошке и социо-едукативне подршке за особе са

инвалидитетом, као и обезбеђење услуге подршке при вишком запошљавању. Главни град планира да успостави услугу привременог, повременог и дуготрајног смјештаја особе са инвалидитетом, као и да уради истраживање о заинтересованости ОСИ за услугу поддржака инвалидитета, и побољшавају положаја ОСИ виде и у организацији радионице на којима је ОСИ представљено како и на који начин могу да остваре права и услуге које пружа Центар за социјални рад за Главни град Подгорица.

Познато је да је комисија Главног града финансијски подржала пројекат „Гута мана претраживач приступачности за лица са инвалидитетом“, који је имао циљ утврђивање слесмената приступачности на јавним објектима и јавним површинама за потребе приступа кретања

и боравка лица са инвалидитетом. Главни град се у својим изјавама „похвалио“ како се „пријемљује принцип афирмативне акције за упис студената са инвалидитетом на Универзитет Црне Горе и смјештај у студентске домове, у складу са Законом о високом образовању“. Међутим, колико је познато, Главни град није подржао рад организација које су се за то задагале.

У Плану акције за младе ГГ 2014–2019, наводи се да неприступачност институција државе, па и оних које су смјештене у главном граду, представља препреку за социјалну инклузију особа с инвалидитетом.

— Евидентан проблем који отежава интензификације учешћа младих у друштвеном животу јесте висока недовољна информисаност о могућностима и начинима учешћа. Ово се нарочито односи на ОСИ ио, због архитектонске неприступачности, вису у доволној мјери узакључене у живот друштва, те је последњих година у порасту број иницијатива ове врсте према Главном граду — пише у том документу.

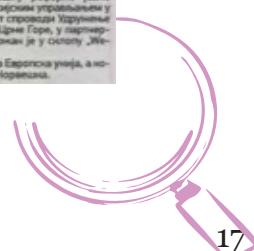
А.Д.-М.С.

Новац дају за социјалне помоћи

За буџетске јединице Секретаријата за рад, младе и социјално стварање предвиђено је 796.000 евра за трансфере институцијама, појединачним, невладиним и јавном сектору. Од тог износа, 270.000 планирано је за трансфере за социјалне једнократне помоћи, 468.000 за „остале трансфере појединачним“ и 38.000 за трансфере институцијама.

Буџетом Дневног центра за дјецу и омладину са сметњама у развоју определено је 15.000 евра за трансфере институцијама, појединачним, невладиним и јавном сектору. Секретаријат за културу и медије намјенио је за тај основ 43.000 евра, док буџет НИЦ-а „Малесија“ предвиђа 11.450 евра за трансфере НВО.

Аналоза је настала као дио пројекта „Обезбједите!“ средство за инквизицију који се бави реформама у друштву, реформама управе, односно финансијским управљањем у јавном сектору. Пројекат спроводи Удружење младих са хендикапом Црне Горе, у партерству са ДН „Дан“, а подржан је у склопу „Инвестиција у младе“ која је финансијски подржана Европском унијом, а кофинансији Краљевином Норвешком.

Odlukom o budžetu Glavnog grada za ovu godinu, u dijelu „izdaci”, predviđen je iznos od 94.450 eura za transfere nevladinim organizacijama (NVO) i 270.000 za jednokratne socijalne pomoći, ali se finansijskim planom ne precizira šta će i da li će išta od tih sredstava biti utrošeno za ono što su potrebe preko 18.000 građana Podgorice koji imaju neki oblik invaliditeta

Iako svaki deseti građanin Podgorice ima neki vid invaliditeta, posebnom stavkom budžeta Glavnog grada nije predviđen nijedan cent za aktivnosti kojim bi se poboljšao položaj osoba sa invaliditetom. Odlukom o budžetu Glavnog grada za ovu godinu, u dijelu „izdaci”, predviđen je iznos od 94.450 eura za transfere nevladinim organizacijama (NVO) i 270.000 za jednokratne socijalne pomoći, ali se finansijskim planom ne precizira šta će i da li će išta od tih sredstava biti utrošeno za ono što su potrebe preko 18.000 građana Podgorice koji imaju neki oblik invaliditeta.

Na gradskom nivou formiran je Savjet za pitanja lica sa invaliditetom Skupštine Glavnog grada koji se bavi monitoringom i zagovaranjem poštovanja prava OSI. Prema tvrdnjama organizacija koje okupljaju lica sa invaliditetom, Savjet do sada nikada nije razmatrao Predlog godišnjeg budžeta Glavnog grada i izvještaj o njegovoj realiziji, bez obzira na to što su to pitanje pokretali predstavnici OSI u tom tijelu.

Prema istraživanju MONSTAT-a, u Glavnom gradu ima 18.573 stanovnika sa „smetnjama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti”. Od tog broja, 8.675 ima smetnje sa kretanjem, 2.032 sa sluhom, 3.591 sa vidom, 1.439 sa pamćenjem, koncentracijom ili sporazumjevanjem i 8.136 ima ostale teškoće.

Kako budžetom Glavnog grada nije preciziran jasan iznos za ono što bi u ovoj godini trebalo da bude pomoć za OSI i udruženja kojima pripadaju, stvara se prostor za sumnju kako se troše sredstva namijenjena za NVO. Zloupotrebe novca poreskih obveznika u partijske svrhe, koje su otkrivene aferom „Sni-mak”, pokazale su da su socijalne pomoći upravo jedan od mehanizama koje je najčešće primjenjivan za kupovinu glasova. Dešavalо se da se u izbornim godinama naprasno povećaju finansijska sredstva za jednokratne socijalne pomoći i transfere pojedincima, udruženjima i NVO, a da se ne zna po kojim kriterijumima se taj novac raspoređuje, i, nerijetko, ko ga dobija.

Prije nekoliko mjeseci gradonačelnik Podgorice Slavoljub Migo Stijepović, prilikom otvaranja Omladinskog centra u Bloku V, najavio je otvaranje sličnih centara i u drugim djelovima grada, navodeći da će se to raditi po „partijskoj osnovi“. Spremni smo da i u drugim djelovima grada, na partijskoj osnovi, otvorimo slične ili ovakve objekte saopštio je Stijepović tom prilikom.

Na nivou Glavnog grada donešeno je nekoliko normativnih akata koji se tiču OSI. To su, između ostalih, Akcioni plan za prilagođavanje objekata u vlasništvu Glavnog grada Podgorica, Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije, Odluka o pravima iz oblasti socijalne i dječje zaštite i dr.

Prema Lokalnom planu za unapređenje socijalne inkluzije razvoj lokalnih usluga socijalne zaštite u Glavnem gradu – Podgorici 2014 – 2018. predviđene su mјere razvijanja usluga procjene i planiranja za osobe s invaliditetom, pomoć u kući za OSI, osnivanje dnevnog centra za OSI, obezjeđenje kontinuirane usluge personalnog asistenta, te osnivanje Centra za radno osposobljavanje te kategorije stanovništva. Ciljevi su i obezbjeđenje besplatnog pravnog savjetovališta za OSI i njihove porodice, unapređenje programa psihološke i socioedukativne podrške za osobe s invaliditetom, kao i obezbjeđenje usluga podrške pri njihovom zapošljavanju. Glavni grad planira da uspostavi uslugu privremenog, povremenog i dugotrajnog smještaja osoba s invaliditetom, kao i da uradi istraživanje o zainteresovanosti OSI za uslugu podržanog stanovanja i realizaciju minimum jednog pilot projekta stanovanja uz podršku za OSI.

U izvještaju o realizovanim aktivnostima u sprovođenju Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije – razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnem gradu – Podgorici za period 2014–2018, za 2016. godinu konstatovano je da Sekretarijat za rad, mlade i socijalno staranje Glavnog grada pruža pomoć članovima udruženja koja se bave zaštitom lica s invaliditetom. Ta pomoć se, kako je konstatovano, ogleda u jednokratnim novčanim pomoćima, obrocima iz narodne kuhinje Glavnog grada, pomoći za nabavku školskog pribora, odmoru i rekreativni djece i dr.

Konstatovali su da su tokom prošle godine pružili besplatne pravne usluge za 103 člana Udruženja paraplegičara. Svoj doprinos u zaštiti i poboljšanju položaja OSI vide i u organizaciji radionice na kojima je OSI prezentovano kako i na koji način mogu da ostvare prava i usluge koje pruža Centar za socijalni rad za Glavni grad Podgorica. Poznato je da je komisija Glavnog grada finansijski podržala projekat „Gugl mapa pretraživač pristupačnosti za lica sa invaliditetom”, koji je imao cilj utvrđivanje elemenata pristupačnosti na javnim objektima i javnim površinama za potrebe pristupa kretanja i boravka lica s invaliditetom. Glavni grad se u svojim izvještajima „pohvalio” kako se „primjenjuje princip afirmativne akcije za upis studenata s invaliditetom na Univerzitet Crne Gore i smještaj u studentske domove, u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju”. Međutim, koliko je poznato, Glavni grad nije podržao rad organizacija koje su se za to zalagale. U Planu akcije za mlade GG 2014–2019. navodi se da nepristupačnost institucija države, pa i onih koje su smještene u glavnom gradu, predstavlja prepreku za socijalnu inkluziju osoba s invaliditetom.

– Evidentan problem koji otežava intenzivnije učešće mladih u društvenom životu jeste njihova nedovoljna informisanost o mogućnostima i načinima učešća. Ovo se naročito odnosi na OSI koje, zbog arhitektonske nepristupačnosti, nisu u dovoljnjoj mjeri uključene u život društva, te je poslednjih godina u porastu broj inicijativa ove vrste prema Glavnom gradu – piše u tom dokumentu.

Analiza je nastala kao dio projekta „Obezbijedi(Ti) sredstva za inkluziju” koji se bavi finansijskom održivošću reforme javne uprave, odnosno finansijskim upravljanjem u javnom sektoru. Projekat sprovodi Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, u partnerstvu sa DN „Dan”, a podržan je u sklopu „WeBER” projekta. Ovaj projekt finansira Evropska unija, a kofinansira Kraljevina Holandija.

Bez odgovora

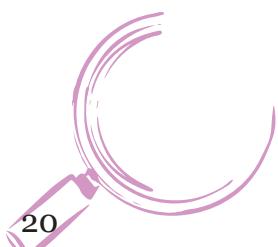
Iz Glavnog grada od 19. juna nijesu odgovorili na naše pitanje koliko je budžetom za 2017. godinu opredijeljeno sredstava za politiku unapređenja položaja osoba sa invaliditetom. Nijesmo dobili odgovore ni na pitanja koliko je od planiranog iznosa dosad utrošeno i za koje projekte/ programe, te da li su sredstva za tu namjenu planirana budžetom i u kojem iznosu. Iz Glavnog grada nijesu kazali ni sa koje budžetske stavke je planiran taj izdatak, niti šta je od planiranih projekata, koji u fokusu imaju OSI, dosad realizovano i kakva je dinamika narednih koraka u pravcu unapređenja položaja OSI.

Novac daju za socijalne pomoći

Za budžetske jedinice Sekretarijata za rad, mlade i socijalno staranje predviđeno je 796.000 eura za transfere institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru. Od tog iznosa, 270.000 planirano je za transfere za socijalne jednokratne pomoći, 488.000 za „ostale transfere pojedincima” i 38.000 za transfere institucijama. Budžetom Dnevног centra za djecu i omladinu sa smetnjama urazvoju opredijeljeno je 15.000 eura za transfere institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru. Sekretarijat za kulturu i medije namijenio je za taj osnov 43.000 eura, dok budžet KIC-a „Malesija” predviđa 11.450 eura za transfere NVO.

Autori: A.O.-M.S.

7. jul 2017. godine, Dnevne novine Dan, rubrika Društvo, strana 12

Osobe sa invaliditetom bez garantovane pomoći

ГЛАВНИ ГРАД ПОДГОРИЦА ТОКОМ ПРОТЕКЛЕ ГОДИНЕ НИЈЕ ИМАО ПОСЕБНУ БУЏЕТСКУ ЛИНИЈУ

Особе са инвалидитетом без гарантоване помоћи

■ Из Секретаријата за рад, младе и социјално стање „Дану“ је саопштено да је буџетом Главног града предвиђено преко милион евра за једнократне новчане помоћи, обroke из народне кухинje, помоћ за набавку уџбеника и школског прибора, одмор и рекреацију дјеце и друго, али да услуге у оквиру тих средстава користе и остали грађани, односно не само особе са инвалидитетом.

Главни град (ГГ) Подгорица не-
да званично предвиде поделе које ће вест о пропаду годишње
помоћи утврђене за посебне особе са
инвалидитетом (ОСИ) које живе на
територији ове локалне самостране, иако имају Локални план за унапређе-
ње социјалне инклюзije ове категорије
становника. Из Секретаријата за
рад, младе и социјално стање „Дану“ је саопштено да је буџетом Главног града предвиђено преко милион евра за једнократне новчане помоћи, обroke из народне кухинje, помоћ за набавку уџбеника и школског прибора, одмор и рекреацију дјеце и друго, али да услуге у оквиру тих средстава користе и остали грађани, односно не само особе са инвалидитетом.

Из Главног града је саопштено да су у претходној години радији на унапређење социјалне инклюзije ОСИ, те да се наложи напор на остваривању тог циља огледајући у давању људохрaniјатских социјалних помоћи, оброва из народне кухинje, куповином школске опреме и слатки. Међutim, из Секретаријата за рад, младе и социјално стање иницијативи у питању „Дану“ колико су конкретно средстава утрошени на унапређење положаја ОСИ, а такав подаци не постоји ни у буџету.

У Главном граду казали су да је на седници Скупštine која је одржана 28. јула усвојен Извештај о реализацији активности у спровођењу Локалног плана за унапређење социјалне инклюзije – развој услуга социјалне и дјеčje заштите у Главном граду – Подгорици за период 2014–2018. године. Као подизај, једно посебно поглавље у овом извештају посвећено је особама са инвалидитетом.

– У реализацији активности спровођене од стране Удruženja највиša je међународна свјетска стандард за живот и локалних органа и институција, као и свих организација цивилног društva и ННО које се баве проблемима особа са инвалидитетом. Главни град има културну добру konverziju i samozauvrednu učinkovitost i sposobnost da učinkovitima

која представљају особе са инвалидитетом и партнерски се тrudimo da створимо приступачност за њихов инвалидитет живот. Особе са инвалидитетом, односно све грађани имaju право da присуствују u јавним разправама, no само kada је u pitanju kreiranje budesta, vef i dozvonoj svih odluka koje se u nadzoru izvještajem. Главни град i социјалno stvaranje. Budest je za rad dnevnog centra za nezmetano kretanje osobe sа инвалидитетом.

Како казали, из Секретаријата за рад, младе и социјално стање иницијативи у питању „Дану“ колико су у оквиру тих средстава користе и остали грађани, односно не само особе са инвалидитетом.

Из Главног града је саопштено да су у претходној години радији на унапређење социјалне инклюзije ОСИ, те да се наложи напор на остваривању тог циља огледајући у давању људохрaniјатских социјалних помоћи, оброва из народне кухинje, куповином школске опреме и слатки. Међutim, из Секретаријата за рад, младе и социјално стање иницијативи у питању „Дану“ колико су конкретно средстава утрошени на унапређење положаја ОСИ, а такав подаци не постоји ни у буџету.

У Главном граду казали су да је на седници Скупštine која је одржана 28. јула усвојен Извештај о реализацији активности у спровођењу Локалног плана за унапређење социјалне инклюзije – развој услуга социјалне и дјеčje заштите у Главном граду – Подгорици за период 2014–2018. године. Као подизај, једно посебно поглавље у овом извештају посвећено је особама са инвалидитетом.

– У реализацији активности спровођене од стране Удruženja највиša je међународна свјетска стандард за живот и локалних органа и институција, као и свих организација цивилног društva и ННО које се баве проблемима особа са инвалидитетом. Главни град има културну добру konverziju i samozauvrednu učinkovitost i sposobnost da učinkovitima

– У ове сарке буџетом је определено више од милион евра, при чему стварно приступачност за њихов инвалидитет живот. Особе са инвалидитетом, односно све грађани имaju право da присуствују u јавним разправама, no само kada је u pitanju kreiranje budesta, vef i dozvonoj svih odluka koje se u nadzoru izvještajem. Главни град функционise i Dnevni centar za djeцу i omajdanicu sa smetnjama i tehnološkom u razvoju, nad kojom управни nadzor vodi i Секретаријat za rad, mlađe i socijalno stvaranje. Budest je za rad dnevnog centra za nezmetano kretanje osobe sа инвалидитетом.

Буџетом је за rad dnevnog centra za nezmetano kretanje osobe sа инвалидитетом.

Из Главног града поруčuju da kontinuirano radi na пројекту инфраструктурног промагавања саобраћајница за несметано кретање особа са инвалидитетом.

– У том смислу је у mandatu ове градске управе саграђено преко 500

прелаза и прилаза за особе са инвалидитетом – казали су у поговорима доказанијем „Danu“.

Страганци циљ Главног града су усовољавање и развијавање одјакиве услуге које дојчине инклюзивне особе са инвалидитетом. У Извештају о реализацији активности у спровођењу Локалног плана за унапређење социјалне инклюзije – развој услуга социјалне и дјеčje заштите констатовано је да су узима спроведени два јавна рада u trudu na četiri mjeseca. Tom pravilom su, како су казали, биле ангажоване dve lige gospodarsko-izdavačkih radova pod vodstvom Konservatora u sluzbi gradonačelnika po periodu ugovorenog radnog vremena.

– Prужaju se pomoci u kuhi za deset članova, dok su javnim radom „Personalnim asistentom do dруштvene integracije“ bila angajovana dva personalna asistenta koja su takođe pružala pomoći za deset članova – казали су u izvještaju.

Организација је и Самоједованска терапија и социјално-службеника на услуга „Обезбедjedstvo i doprinos“.

– У претходnoj godini Crveni krest Glavnog grada obezbijedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za zapošljavanje Crvene Irske na kojemu je ustanovljeno ustanovanje učinkovitosti načinjenih radova.

– U pritradnici godini Crveni krest

Glavnog grada obezbjedio je 9% novčane pomoći za djece i mladež u saradnji sa amaterskim i profesionalnim organizacijama Crvene Irske Crkvice spomenički poslovima.

– Uz mogućnost lažnog integriranja u na-

stavu, novot i rad.

– U toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za запошљавање Crvene Irske на којем је установљено установљавање учинковитости начина радова.

– У претходној години Crveni krest

Glavnog grada обезбедио је 9% новчане помоћи за децу и младеж у сарадњи са аматерским и професионалним организацијама Crvene Irske Crkvice споменичким пословима.

– Уз могућност лажног интегрирања у на-

ставу, новот и рад.

– У toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, kao ije-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za запошљавање Crvene Irske на којем је установљено установљавање учинковитости начина радова.

– У претходној години Crveni krest

Glavnog grada обезбедио је 9% новчане помоћи за децу и младеж у сарадњи са аматерским и професионалним организацијама Crvene Irske Crkvice споменичким пословима.

– Уз могућност лажног интегрирања у на-

ставу, новот и рад.

– У toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, као иje-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za запошљавање Crvene Irske на којем је установљено установљавање учинковитости начина радова.

– У претходној години Crveni krest

Glavnog grada обезбедио је 9% новчане помоћи за децу и младеж у сарадњи са аматерским и професионалним организацијама Crvene Irske Crkvice споменичким пословима.

– Уз могућност лажног интегрирања у на-

ставу, новот и рад.

– У toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, као иje-

ru aktivne politike radova, načinjenim radnim dnevima. Zavod za запошљавање Crvene Irske на којем је установљено установљавање учинковитости начина радова.

– У претходној години Crveni krest

Glavnog grada обезбедио је 9% новчане помоћи за децу и младеж у сарадњи са аматерским и професионалним организацијама Crvene Irske Crkvice споменичким пословима.

– Уз могућност лажног интегрирања у на-

ставу, новот и рад.

– У toku 2016. godine na novoj Podgoričkoj realizaciji sredstava za sporedne programe javnih radova, као иje-

ru aktivne politike radova, на чинjen

Glavni grad (GG) Podgorica nema zvanične precizne podatke koliko je novca u prošloj godini utrošeno za pomoć osobama s invaliditetom (OSI) koje žive na teritoriji ove lokalne samouprave, iako imaju Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije ove kategorije stanovništva. Iz Sekretarijata za rad, mlade i socijalno staranje „Danu“ je saopšteno da je budžetom Glavnog grada predviđeno preko milion eura za jednokratne novčane pomoći, obroke iz narodne kuhinje, pomoć za nabavku udžbenika i školskog pribora, odmor i rekreaciju djece i drugo, ali da usluge u okviru tih sredstava koriste i ostali građani, odnosno ne samo osobe sa invaliditetom.

Iz Glavnog grada je saopšteno da su u prethodnoj godini radili na unapređenju socijalne inkluzije OSI, te da se njihovi napor u ostvarenju tog cilja ogledaju u davanju jednokratnih socijalnih pomoći, obroka iz narodne kuhinje, kupovinom školske opreme i slično. Međutim, iz Sekretarijata za rad, mlade i socijalno staranje nijesu odgovorili na pitanje „Dana“ koliko su konkretno sredstava utrošili na unapređenje položaja OSI, a takav podatak ne postoji ni u budžetu.

U završnom računu budžeta Glavnog grada za prošlu godinu navodi se da je iz budžeta Sekretarijata za socijalno staranje utrošeno 263.760 eura za jednokratne socijalne pomoći (97,6 odsto planiranih sredstava).

Iz Glavnog grada kazali su da je na sjednici Skupštine koja je održana 28. jula usvojen Izvještaj o realizovanim aktivnostima u sprovođenju Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije razvoj usluga socijalne i dječje zaštite u Glavnem gradu Podgorici za period 2014 - 2018. godine, za 2016. godinu. Kako dodaju, jedno posebno poglavlje u ovom izvještaju posvećeno je osobama sa invaliditetom.

– U realizaciji aktivnosti sprovođenja socijalne inkluzije najvažnija je među institucionalna saradnja državnih i lokalnih organa i institucija, kao i svih organizacija civilnog društva i NVO koje se bave problemima osoba s invaliditetom. Glavni grad ima izuzetno dobru komunikaciju i saradnju sa udruženjima koja predstavljaju osobe sa invaliditetom i partnerski se trudimo da stvorimo prepostavke za njihov kvalitetniji život. Osobe sa invaliditetom, odnosno svi građani imaju pravo da prisustvuju i učestvuju u javnim raspravama, ne samo kada je u pitanju kreiranje budžeta, već i donošenje svih odluka koje su u nadležnosti Glavnog grada poručuju iz podgoričke lokalne samouprave.

Kako navode, Sekretariat za rad, mlade i socijalno staranje pruža pomoć članovima udruženja koja se bave zaštitom lica s invaliditetom (jednokratne novčane pomoći, obrok iz narodne kuhinje Glavnog grada, pomoć za nabavku udžbenika i školskog pribora, odmor i rekreaciju djece i dr.)

– U ove svrhe budžetom je opredijeljeno više od milion eura, pri čemu usluge u okviru tih sredstava koriste i ostali građani. U okviru Glavnog grada funkcioniše i Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju, nad kojom upravni nadzor vrši Sekretariat za rad, mlade i socijalno staranje. Budžetom je za rad Dnevnog centra za ovu godinu izdvojeno skoro 200.000 eura kazali su iz Glavnog grada.

Iz Glavnog grada poručuju da kontinuirano rade na projektu infrastrukturnog prilagođavnja saobraćajnica za nesmetano kretanje osoba s invaliditetom.

– U tom cilju je u mandatu ove gradske uprave sagrađeno preko 500 prelaza i prilaza za osobe s invaliditetom navodi se u odgovorima dostavljenim „Danu”.

Strateški cilj Glavnog grada su uspostavljene i razvijene održive usluge koje doprinose inkluziji osoba s invaliditetom. U Izvještaju o realizovanim aktivnostima u sprovođenju Lokalnog plana za unapređenje socijalne inkluzije razvoj usluga socijalne i dječje zaštite konstatovano je da su lani sprovedena dva javna rada u trajanju od četiri mjeseca. Tom prilikom su, kako su naveli, bile angažovane dvije geronto domaćice, pod nazivom „Korišćenje usluga geronto domaćica do perspektivnog života”.

– Pružile su pomoć u kući za deset članova, dok su javnim radom „Personalnim asistentom do društvene integracije” bila angažovana dva personalna asistenta koja su takođe pružila pomoć za deset članova – navodi se u izvještaju. Organizovana je i Savjetodavno terapijska i socijalnoedukativna usluga „Obezbijediti besplatno pravno savjetovalište za OSI i njihove porodice”.

– Tokom 2016. godine su u kontinuitetu pružane besplatne pravne usluge članovima Udruženja paraplegičara od strane diplomiranog pravnika. Tom prilikom se ukupno za uslugu obratilo 103 člana. Službenici Centra za socijalni rad za Glavni grad Podgorica i opštine u okviru Glavnog grada Golubovci i Tuzi održali su radionicu na kojoj je članovima Udruženja prezentovano kako i na koji način mogu da ostvare prava i usluge koje pruža navedena institucija – konstatovano je u tom dokumentu.

Lani je Udruženje angažovalo osam lica sa invaliditetom i u cilju unapređenja svojih radnih vještina i kapaciteta prošli su obuke na teme: „Pisanje i realizacije domaćih i IPA projekata”, „Vord pres” radionica, „Kancelarijsko poslovanje” i „Osnovi finansijskog i računovodstvenog poslovanja”.

– U saradnji sa opštinom Golubovci i Centrom za socijalni rad za Glavni grad Podgorica i opštine u okviru GG Golubovci i Tuzi, sprovedena je radna praksa u trajanju od 10 dana za zaposlena lica gdje su sprovodili radne aktivnosti sa zaposlenima u lokalnim, odnosno državnim institucijama – piše u izvještaju.

Udruženje paraplegičara Podgorica je kroz program javnih radova i uz podršku Ministarstva rada i socijalnog staranja obezbijedilo servis usluga pomoći u kući za devet socijalno najugroženijih lica sa invaliditetom, starije životne dobi. Realizovan je projekat „Gugl mapa pretraživač pristupačnosti za lica sa invaliditetom”, radionica za psihološko osnaživanje lica s invaliditetom i uključivanje u društvene tokove kroz zapošljavanje.

Analiza je nastala kao dio projekta „Obezbijedi(Ti) sredstva za inkluziju” koji se bavi finansijskom održivošću reforme javne uprave, odnosno finansijskim upravljanjem u javnom sektoru. Projekat sprovodi Udruženje mladih sa hindekomp Crne Gore, u partnerstvu sa DN „Dan”, a podržan je u sklopu „WeBER” projekta. Ovaj projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Kraljevina Holandija.

Afimativna akcija za studente

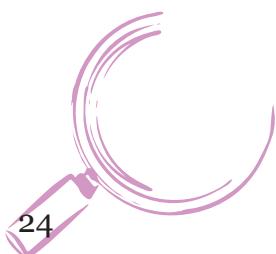
U izvještaju GG navodi se da se primjenjuje princip afirmativne akcije za upis studenata sa invaliditetom na Univerzitet Crne Gore i smještaj u studentske domove. Zavod za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) realizuje programe javnih radova, kao mjeru aktivne politike zapošljavanja. U okviru njih, lica sa invaliditetom zasnivaju radni odnos na određeno vrijeme, u trajanju od dva mjeseca do godinu dana, ili se licima sa invaliditetom zapošljavanjem nezaposlenih lica kao asistenata pruža mogućnost lakšeg integrisanja u nastavu, život i rad.

– U toku 2016. godine na nivou Podgorice realizovani su sledeći programi javnih radova: asistenti u nastavi, personalni asistenti, njega starih, ostale asistencije, edukacije, pomoći – konstatovano je u izvještaju.

U prethodnoj godini Crveni krst Glavnog grada obezbijedio je 96 invalidskih kolica, u saradnji sa američkom dobrotvornom organizacijom „Crkve Isusa Hrista svetaca poslednjeg dana”.

Autori: M.S.-A.O.

16. septembar 2017. godine, Dnevne novine Dan, rubrika Društvo, strana 12

OSI traži da učestvuju u izradi budžeta

Ивановић

ОСИ траже да учествују у изради буџета

Удружење младих са хендикапом Црне Горе тражиће од представника Главног града да им се омогући учешће у планирању буџета Главног града за наредну годину.

Представник удружења Мирослава Мими Ивановић каже да невладине организације досад никада нијесу учествовале у планирању градске касе јер није постојала свијест представника локалне самоуправе да им се омогући да учествују у том процесу.

- Допринос особа са инвалидитетом у процесу припреме буџета Главног града за наредну годину био ће велики, али локална самоуправа сматра ОСИ и друге интересне групе као неког ко тражи нереалне суме и због тога се одмах ствара одбрамбени став. Управо је важно да скхватимо колико је важна сарадња и разговор и на који начин да се она оствари. Када би особама са инвалидитетом омогућили да учествују у процесу припреме, израде и реализације буџета, онда би он био транспарентнији - рекла је Ивановић.

Ивановић додаје да је у неколико наврата на сједницама Савјета за питања лица са инвалидитетом тражила да се о буџету расправља и на том радном тијелу. Међутим, како наводи, никада јој нијесу изашли у сусрет уз објашњење да Савјет нема ингеренција за то.

-Када нијесмо могли преко Савјета да завршимо, одлу-

чили смо да кроз регионални пројекат „Осигурати средства за ОСИ“ то пробамо да завршимо. У склопу пројекта прошле седмице смо одржали двије фокус групе са особама са инвалидитетом и представницима локалне самоуправе. На тим састанцима је констатовано да особа са инвалидитетом немају скоро никакве шансе да учествују у планирању, изради и реализацији буџета. Истакнуто је да ни сами службеници локалних служби нијесу доволно упознати са комплетним процесом, како иде и шта се у свакој фази ради и како се у свакој фази грађани могу уклучити. На састанцима смо приминистри спремност локалне самоуправе да се покрене ово питање и обећали су нам ускоро сједницу Савјета за питања лица са инвалидитетом која ће бити посвећена припреми буџета. Планирамо да кроз састанке са секретаром за финансије и предсједником Скупштине Главног града, а надамо се и градоначелником, изнесемо налазе истраживања која спроводимо и препоруке које су из њега изабране и у вези са могућностима учешћа особа са инвалидитетом у овом процесу - рекла је Ивановић.

Она се нада да ће Главни град у овој години предузeti неке мјере да особе са инвалидитетом учествују у изради буџета Главног града за наредну годину.

Н.С.

Udruženje mladih sa hendičepom Crne Gore tražiće od predstavnika Glavnog grada da im se omogući učešće u planiranju budžeta Glavnog grada za narednu godinu. Predstavnik udruženja Miroslava Mima Ivanović kaže da nevladine organizacije dosad nikada nijesu učestvovale u planiranju gradske kase jer nije postojala svijest predstavnika lokalne samouprave da im se omogući da učestvuju u tom procesu.

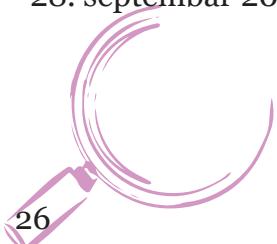
Doprinos osoba s invaliditetom u procesu pripreme budžeta Glavnog grada za narednu godinu bio bi veliki, ali lokalna samouprava smatra OSI i druge interesne grupe kao nekog ko traži nerealne sume i zbog toga se odmah stvara odbrambeni stav. Upravo je važno da shvatimo koliko je važna saradnja i razgovor i na koji način da se ona ostvari. Kada bi osobama sa invaliditetom omogućili da učestvuju u procesu pripreme, izrade i realizacije budžeta, onda bi on bio transparentniji - rekla je Ivanović.

Ivanović dodaje da je u nekoliko navrata na sjednicama Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom tražila da se o budžetu raspravlja i na tom radnom tijelu. Međutim, kako navodi, nikada joj nijesu izašli u susret uz objašnjenje da Savjet nema ingerenciju za to. -Kada nijesmo mogli preko Savjeta da završimo, odlučili smo da kroz regionalni projekat „Osigurati sredstva za OSI“ to probamo da završimo. U sklopu projekta prošle sedmice smo održali dvije fokus grupe sa osobama sa invaliditetom i predstavnicima lokalne samouprave. Na tim sastancima je konstatovano da osobe s invaliditetom nemaju skoro nikakve šanse da učestvuju u planiranju, izradi i realizaciji budžeta. Istaknuto je da ni sami službenici lokalnih službi nijesu dovoljno upoznati sa kompletnim procesom, kako ide i šta se u svakoj fazi radi i kako se u svakoj fazi građani mogu uključiti. Na sastancima smo primijetili spremnost lokalne samouprave da se okrene ovo pitanje i obećali su nam uskoro sjednicu Savjeta za pitanja lica s invaliditetom koja će biti posvećena pripremi budžeta. Planiramo da kroz sastanke sa sekretarom za finansije i predsjednikom Skupštine Glavnog grada, a nadamo se i gradonačelnikom, iznesemo nalaze istraživanja koja sprovodimo i preporuke koje su iz njega izaći a u vezi sa mogućnostima učešća osoba sa invaliditetom u ovom procesu - rekla je Ivanović.

Ona se nada da će Glavni grad u ovoj godini preuzeti neke mjere da osobe s invaliditetom učestvuju u izradu budžeta Glavnog grada za narednu godinu.

Autor: M.S.

28. septembar 2017. godine, Dnevne novine Dan, rubrika Društvo, strana 2

Rasprave o budžetu bez OSI

ЛИЦИМА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ ОНЕМОГУЋЕНО ДА УЧЕСТВУЈУ У КРЕИРАЊУ ФИНАНСИЈСКОГ ПЛАНА ГЛАВНОГ ГРАДА

Расправе о буџету без ОСИ

Расправа о буџету Главног града (архива „Дана“)

Главни град Подгорица у последњих пет година организовао је јавне расправе о буџету у просторijама које нijесu прilagođene osobama s invaliditetom (OSI), збog чега су bili isključeni из tog процесa. U Podgorici živi preko 18.000 građana koji imaju neki oblik invaliditeta.

Централне расправе o буџету организоване су у мултимедијалној сали Културно-информационог центра (КИЦ) „Будо Томовић“ непрступачкој лицима која користе kolice zbog stepenica. Осим централних расправа, дискусије o буџету организоване су и у згради Главног града, која је takođe nепрступачна за хрећане лица sa invaliditetom, осим првештаља. Такође, nije poznato da je ikada na javnoj raspravi obezbijedjen prevodilac na znakovni jezik.

Буџетом Главног града за побољшање положаја особа sa invaliditetom, namenski nijesu osigurani još jedan cent, ali u toj nistavljajući tajde da kroz redovne rad obezbijeđuju novac, za побољшање положаја te popunjavaju. Иако, из те локалне само-

■ Kontinuirano radimo na projektu инфраструктурног прilagođavња саобраćajnica za несметано кретање особа са invaliditetom. У том циљу је у мандату ове градске управе саграђено преко 500 прелаза и прилаза за особе са invaliditetom, kažu из Главног града

за несметано кретање особа са invaliditetom. У том циљу је у мандату ове градске управе саграђено преко 500 прелаза и прилаза за особе са invaliditetom. Зграда управе Главног града, библиотеке „Досада Јулијевић“, КИЦ-а „Будо Томовић“, као и јавна установа на Какерчију гори су доступне osobama са invaliditetom. Зграда у Улици Вука Каракића бр. 16, у којој се налазе Управе локалних јавних прикода, Секретаријат за локалну самоуправу и Секретаријат за рад, младе и социјално стваре има посебну улазницу, односно адекватан приступ штандарима за особе са invaliditetom. Капитал-

ним буџетом за 2017. годину планирана је уградња лифта, како би се за лица са invaliditetom omogućio приступ и вишим спратовима – казали су из Бироа за односе с јавношћу.

Објекти које је Главни град прilagođeno за кретање особа са invaliditetom предвиђени су Акционим планом за прilagođavanje објекта у јавној употреби у власништву ГГ, који је усвојен 2014. године. Спроведњак тог плана требало је реализован 2014-2015. године, али тај период није испоставио, већ се касније кренуло да се испуњавају тих обавеза. Сабирачије које је Главни град прилагодио OSI, резултат су

тог акционог плана.

Упркос томе што из Главног града кажу да је за ову годину планирана изградња лифта, у сајонији Управе за јавне набавке нема тендера за изградњу лифтова нако је сада новембар. Иако, планом јавних набавки за тај наредни предвиђен је издатак од 45.000 евра и план је да се тај новац потроши у овом кварталу.

С обзиром на непрступачност објекта у којима Главни град реализује јавне расправе и успех је међународних тендерова за остваривање првих графања, питају смо како су лица са invaliditetom укључена у јавни живот. У Бироу Главног града кажу да имају изузетно добру комуникацију и сарађују са одржавајућима која представљају особе са invaliditetom и партнери који се труде да стварају препростаке за њих као квалитетнији живот.

— Особе са invaliditetom, односно сви грађани имају право да приступају и учествују у јавним расправама, не само када је у пitanju кретање буџета, већ и помоћње свих одлука које су у надлежности Главног града. Секретаријат за рад, младе и социјално стваре Главног града, у складу са Одлуком о правима из социјалне и дечје заштите, пружа помоћ члановима удruženja која се базише на заштити лица, дечји додатак и др.

— М.С.—А.О.

Аналитичар је истакао да двоје пројекта „Обезбеђење/Услуге за инвалиде“ који се бави финансијском одржivoшću реформе јавне управе, односно финансијским управљањем у јавном сектору. Пројекат спровodi Удruženje малih са инвалидним Црима Горе, у партнериству са ДМ „Дан“, а подржан је у склопу „Инкотри“ пројекта.

— Овај пројекat финансира Европска унија, а кофинансира Краљевство Холандија.

Проблеми видљиви, али се не решавају

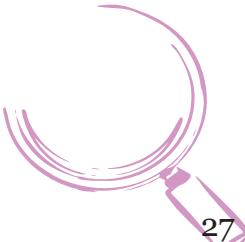
Истраживањем Министарства показало је да у Главном граду има 18.573 становника (10 одсто) са сметњама у обављању свакодневних активности. Од тог броја 8.675 има сметње са кретањем, 2.032 са слухом, 3.591 са видом, 1.439 са памћењем, концентрацијом или спољног разумевања, 1.836 има остале тешкоће. Истраживањем констатују да се особе са invaliditetom суштински су социјалном изоловањем, етичким изгојем, игнорисањем, замемирањем, преномрежном заштитом, пасивним нормирањем права и насиљјењем образаца пасивног односа према свакодневном животу. Истиче се да непрстручност институција државе, па и оних који су смештени у Главном граду, представља препрепу за социјалну инквизицију особа са invaliditetom.

Изашао је и проблем присути годинама у улажењу само највећа напора да се оне реше. Приме резултативна анализа симромаштва у Црној Гори, нуди је спроведени Министар 2011. 9.3 одсто становништва имао је евидентној постројенију испод исполните линије промишљања, а стапа симромаштва у Главном граду износила је 5.6 одсто. Групе које су највише исполните симромаштву и социјалном изоловању су припадници РАЕ популације, изbjeglica и расељени лица, особе са invaliditetom, старији, дечји и беспридјељени. Већина материјално уgroженih лица једини приход остварује неком врстом социјални примиња (МОП, invalididna пензија, додатак за његу и помоћ другог лица, дечји додатак и др.).

Kontinuirano radimo na projektu инфраструктурног прilagođavња саобраćajnica za несметано кретање особа с invaliditetom. У том циљу је у мандату ове градске управе саграђено преко 500 прелаза i прилаза за особе са invaliditetom, kažu iz Главног града.

Главни град Podgorica u poslednjih pet godina organizovao je javne rasprave o budžetu u prostorijama koje nijesu prilagođene osobama s invaliditetom (OSI), zbog čega su bili isključeni iz tog procesa. U Podgorici živi preko 18.000 građana koji imaju neki oblik invaliditeta.

Centralne rasprave u budžetu organizovane su u multimedijalnoj sali Kulturno - informativnog centra (KIC) „Budo Tomović“ nepristupačnoj licima koja koriste kolica zbog stepenica. Osim centralnih rasprava, diskusije o budžetu organizovane su i u zgradi Glavnog grada, koja je takođe neprilagođena za kretanje lica s invaliditetom, osim prizemlja. Takođe, nije poznato da je ikada na javnoj raspravi obezbijedjen prevodilac na znakovni jezik.

Budžetom Glavnog grada za poboljšanje položaja osoba s invaliditetom namjenski nije opredijeljen nijedan cent, ali u toj instituciji tvrde da kroz redovan rad obezbjeđuju novac za poboljšanje položaja te populacije. Ipak, iz te lokalne samouprave nijesu odgovorili na naša pitanja koji projekti će se finansirati u 2017. i šta je plan da se njima postigne, kao i precizne podatke koje ustanove su još neprilagođene za lica s invaliditetom. Takođe, nije nam pojašnjeno ima li Glavni grad osobu koja razumije znakovni jezik i koja može razgovarati sa osobama oštećenog sluha.

– Kontinuirano radimo na projektu infrastrukturnog prilagođavnja saobraćajnica za nesmetano kretanje osoba s invaliditetom. U tom cilju je u mandatu ove gradske uprave sagrađeno preko 500 prelaza i prilaza za osobe sa invaliditetom. Zgrada uprave Glavnog grada, Skupštine Glavnog grada, biblioteke „Radosav Ljumović”, KIC-a „Budo Tomović”, kao i javna ustanova na Kakarickoj gori su dostupne osobama s invaliditetom. Zgrada u Ulici Vuka Karadžića br. 16, u kojoj se nalaze Uprava lokalnih javnih prihoda, Sekretariat za lokalnu samoupravu i Sekretariat za rad, mlade i socijalno staranje ima kosu rampu, odnosno adekvatan pristup šalterima za osobe s invaliditetom. Kapitalnim budžetom za 2017. godinu planirana je ugradnja lifta, kako bi se za lica s invaliditetom omogućio pristup i višim spratovima – kazali su iz Biroa za odnose s javnošću.

Objekti koje je Glavni grad prilagodio za kretanje osoba s invaliditetom predviđeni su Akcionim planom za prilagođavanje objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu GG, koji je usvojen 2014. godine. Sprovođenje tog plana trebalo je realizovati 2014–2015. godine, ali taj period nije ispoštovan, već se kasnije krenulo sa ispunjavanjem tih obaveza. Saobraćajnice koje je Glavni grad prilagodio OSI, rezultat su tog akcionog plana. Uprkos tome što iz Glavnog grada kažu da je za ovu godinu planirana izgradnja liftova, u evidenciji Uprave za javne nabavke nema tendera za izgradnju liftova iako je sada novembar. Ipak, planom javnih nabavki za te namjene predviđen je izdatak od 45.000 eura i plan je da se taj novac potroši u ovom kvartalu.

S obzirom na nepristupačnost objekata u kojima Glavni grad realizuje javne rasprave i uopšte mjesta namijenjenih za ostvarivanje prava građana, pitali smo kako su lica s invaliditetom uključena u javni život. U Birou Glavnog grada kažu da imaju izuzetno dobru komunikaciju i saradnju sa udruženjima koja predstavljaju osobe s invaliditetom i partneski se trude da stvaraju prepostavke za njihov kvalitetniji život.

– Osobe s invaliditetom, odnosno svi građani imaju pravo da prisustvuju i učestvuju u javnim raspravama, ne samo kada je u pitanju kreiranje budžeta, već i donošenje svih odluka koje su u nadležnosti Glavnog grada. Sekretariat za rad, mlade i socijalno staranje Glavnog grada, u skladu sa Odlukom o pravima iz socijalne i dječje zaštite, pruža pomoć članovima udruženja koja se bave zaštitom lica s invaliditetom (jednokratne novčane pomoći, obrok iz narodne kuhinje Glavnog grada, pomoć za nabavku udžbenika i školskog pribora, odmor i rekreaciju djece i dr.) U ove svrhe budžetom je opredijeljeno više od milion eura, pri čemu usluge u okviru tih sredstava koriste i ostali građani. U okvru Glavnog grada funkcioniše i JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju, nad kojom upravni nadzor vrši Sekretariat za rad, mlade i socijalno staranje.

Budžetom je za rad Dnevnog centra za ovu godinu izdvojeno skoro 200.000 eura – kažu u Birou za odnose s javnošću. Analiza je nastala kao dio projekta „Obezbijedi(Ti) sredstva za inkluziju” koji se bavi finansijskom održivošću reforme javne uprave, odnosno finansijskim upravljanjem u javnom sektoru. Projekat sprovodi Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, u partnerstvu sa DN „Dan”, a podržan je u sklopu „WeBER” projekta. Ovaj projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Kraljevina Holandija.

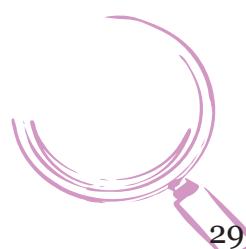
Problemi vidljivi, ali se ne rješavaju

Istraživanje Monstata pokazalo je da u Glavnom gradu ima 18.573 stanovnika (10 odsto) sa smetnjama u obavljanju svakodnevnih aktivnosti. Od tog broja 8.675 ima smetnje sa kretanjem, 2.032 sa sluhom, 3.591 sa vidom, 1.439 sa pamćenjem, koncentracijom ili sporazumjevanjem i 8.136 ima ostale teškoće. Istraživanja konstatuju da se osobe s invaliditetom suočavaju sa socijalnom izolacijom, etiketiranjem, ignorisanjem, zanemarivanjem, prekomjernom zaštitom, pasivnim korišćenjem prava i naslijedjenim obrascima pasivnog odnosa prema svakodnevnom životu. Ističe se da nepristupačnost institucija države, pa i onih koje su smještene u Glavnom gradu, predstavlja prepreku za socijalnu inkluziju osoba s invaliditetom. Ipak, iako su problemi prisutni godinama se ulaže jako malo npora da se oni zaista riješe.

Prema rezultatima analize siromaštva u Crnoj Gori, koju je sproveo Monstat 2011, 9,3 odsto stanovnika imalo je ekvivalentnu potrošnju ispod absolutne linije siromaštva, a stopa siromaštva u Glavnom gradu iznosila je 5,6 odsto. Grupe koje su najviše izložene siromaštvu i socijalnoj isključenosti su pripadnici RAE populacije, izbjeglice i raseljena lica, osobe s invaliditetom, stari, djeca i beskućnici. Većina materijalno ugroženih lica jedine prihode ostvaruje nekom vrstom socijalnog primanja (MOP, invalidska penzija, dodatak za njegu i pomoć drugog lica, dječji dodatak i dr.).

Autori: M.S.–A.O.

15. novembar 2017. godine, Dnevne novine Dan, rubrika Društvo, strana 12

Ne daju im da se bave budžetom

ПОДГОРИЧКЕ ВЛАСТИ НЕ ПОШТУЈУ МЕЂУНАРОДНЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРАВИМА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ.

Не дају им да се баве буџетом

■ Срећавање чланова Савјета за питања лица са инвалидитетом да се баве буџетом супротно је међународним документима која прописују право ОСИ да учествују у планирању и изради локалног финансијског плана

Илустрација

Савјет за питања лица са инвалидитетом подгоричког локалног парламента једино је тијело Главног града које омогућава партципацију особа са инвалидитетом (ОСИ) у доношењу одлука које се налазију, или његовим члановима, међу којима су чланови из реда ОСИ, ниеје дозвољено да се баве питањима буџета. Срећавање чланова савјета да се баве питањем буџета, супротно је препорукама Комитета Уједињених нација (УН) за права ОСИ, који је изразио забринутост ћебесништвом да у Црној Гори нема јасних и препознатљивих буџетских линија намјенjenih примијени закон, политика и програма за примијenu права ових особа, те међународних документа који прописују право ОСИ да учествују у планирању и изради локалног буџета.

Савјет за питања лица са инвалидитетом сконституиран је 2006. године одлуком о образовању радних тijела сконституије Главног града. Савјет има 12 чланова и предсједника, од којих је шест из редова одборника, један члан је старјешина организације локалне управе надлеžnog за послове социјалног стaranja, а пет чланова су представници ОСИ. У надлежности овог тijела је распореда о стварању услова за организовано и квалитетно запагање и предузимање активности за помоћ ОСИ и подизање стандарда у квалитету љакшог живота и рада, остваривање права ОСИ утврђених законом и међународно прихваћеним стандардима, обезбеђивање побољшања услова живота ОСИ активне сконституције Главног града, посебно у областима планирања и uređenja prostora, у кому-

нијама и другим пословима.

Савјет за питања лица са инвалидитетом је од 13 сједница свог савјета највећи одлуку о буџету Главног града Подгорица, тако су поједини чланови на двадесет сједница оправдан крајем прошле године на томе инспирисани. Одбацивач овог захтева је од стране предсједавајућег савјетom образовано члановима да су надлежност разних тijела утврђена одлуком о образовању радних тijела сконституије Главног града, а да су, на основу ње, за разматрање предлога одлуке о буџету Главног града надлежна самоструjна на фокусу група, избег чега је предложеном савјету посебне сједнице савјетa на којој би се расправљало о учењу ОСИ у процесу планирања, израде, спровођења и мониторингу реализације локалног буџета с власником спровођења начела и других одредби ове конвенције.

У више међународних документа је гарантовано право ОСИ на једнако учешће у доношењу одлука које се више тичу. Најважнији правно обавезујући међународни документ, који гарантује недискриминацију по основу инвалидности у ужавању свих људских права и слобода, јесте Конвенција УН о правима особа с инвалидитетом, коју је Црна Гора ratificirala 2009. године. ОСИ је гарантовано право на учешће у планирању, изради, спровођењу и мониторингу реализације локалног буџета с власником спровођења начела и других одредби ове конвенције.

Анализа је пасивла као дио пројекта „Обезбеђејте Ti“ који се бави финансијским обрасцима реформе Јавне управе, односно финансијским управљањем у јавном сектору. Пројекат спроводи Удружење младих са хендикапом Црне Горе, у партерству са ДР „Дан“, а подржан је у склопу „WebEPR“ пројекта.

Овај пројекат финансира Европска унија, а координира Краљевина Холандија.

Забринут Комитет УН

Због недовољних издајања представа буџета за остваривање права и слобода ОСИ загарантованих конвенцијом Комитет УН је забринут за права ОСИ. Комитет је конституиран у Црној Гори нема јасних и препознатљивих буџетских линија намјенjenih примијени закон, политика и програма за примену права ових особа. У НВО који се бави заштитом права ОСИ сачиједује да разлог за то и недостатак информација и оданијиве поддршке за ОСИ, посебно на локалном нивоу, као и транспарентности и ефективног механизма за редовне консултације ОСИ, такође представља разлог за забринутост овог тijела. Комитет је због тога пре-

Sprečavanje članova Savjeta za pitanja lica s invaliditetom da se bave budžetom suprotno je međunarodnim dokumentima koja propisuju pravo OSI da učestvuju i planiranju i izradi lokalnog finansijskog plana

Savjet za pitanja lica s invaliditetom podgoričkog lokalnog parlamenta једино је тијело Главног града које омогућава participaciju особа s invaliditetom (OSI) u доношењу одлука које се njih tiču, ali njegovim члановима, међу којима су чланови из реда OSI, nije dozvoljeno da se bave pitanjima budžeta. Sprečavanje članova savjeta da se bave pitanjem budžeta, suprotno je препорукама Komiteta Ujedinjenih nacija (UN) za права OSI, koji je izrazio забринутост zbog činjenice da u Crnoj Gori nema јасних i prepoznatljivih budžetskih linija namijenjenih primjeni zakona, politika i programa za primjenu prava ovih osoba, te međunarodnih dokumenata koji propisuju pravo OSI da učestvuju u planiranju i izradi lokalnog budžeta.

Savjet za pitanja lica s invaliditetom Skupštine Главног града Podgorice основан је 2006. године одлуком o образovanju radnih tijela Skupštine Главног града. Savjet има 12 članova i predsjednika, od kojih је шест из redova odbornika, jedan član је starješina organa lokalne uprave nadležnog за poslove socijalnog staranja, a pet članova su predstavnici OSI.

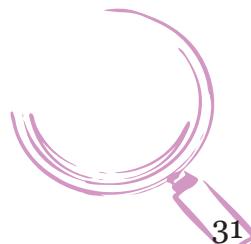
U nadležnosti ovog tijela je rasprava o stvaranju uslova za organizovano i kvalitetno zlaganje i preduzimanje aktivnosti za pomoć OSI i podizanje standarda u kvalitetu njihovog života i rada, ostvarivanje prava OSI utvrđenih zakonom i međunarodno prihvaćenim standardima, obezbjeđivanje poboljšanja uslova života OSI aktima Skupštine Glavnog grada, posebno u oblastima planiranja i uređenja prostora, u komunalnim oblastima i društvenim djelatnostima. Savjet ima nadležnost i da inicira mjere i aktivnosti za unapređivanje prava OSI, informiše javnost o pravima, mogućnostima i potrebama OSI, kao i ostvarivanje i drugih prava od značaja za status ovih osoba.

Savjet je prvu sjednicu održao 1. novembra 2013. godine i u svom prvom sazivu imao je još jednu sjednicu, koja je održana 1. aprila 2014. U drugom sazivu je do sada održano ukupno 11 sjednica. Prema informacijama koje je „Dan“ dobio od dijela članova savjeta, ni na jednoj od 13 sjednica ovog savjeta nije se raspravljalo o odluci o budžetu Glavnog grada Podgorice, iako su pojedini članovi na dvije sjednice održane krajem prošle godine na tome insistirali. Odbijanje ovog zahtjeva je od strane predsjedavajućeg savjetom obrazloženo činjenicom da su nadležnosti radnih tijela utvrđene odlukom o obrazovanju radnih tijela Skupštine Glavnog grada, i da su, na osnovu nje, za razmatranje predloga odluke o budžetu Glavnog grada nadležna isključivo stalna radna tijela skupštine – Odbor za finansije, privredu i razvoj i Odbor za statut i propise, sa stanovišta usklađenosti predloga odluke sa zakonom i drugim propisima.

Problem nedostatka rasprave o budžetu Glavnog grada Podgorice na sjednicama ovog tijela je istaknut i od strane jednog predstavnika lokalne samouprave na fokus grupi, zbog čega je i predloženo održavanje posebne sjednice savjeta na kojoj bi se raspravljalo o učešću OSI u procesu planiranja, izrade, sprovođenja i monitoringa realizacije lokalnog budžeta.

U više međunarodnih dokumenata je garantovano pravo OSI na jednako učešće u donošenju odluka koje se njih tiču. Najvažniji pravno obavezujući međunarodni dokument, koji garantuje nediskriminaciju po osnovu invalidnosti u uživanju svih ljudskih prava i sloboda, jeste Konvencija UN o pravima osoba s invaliditetom, koju je Crna Gora ratifikovala 2009. godine. OSI je garantovano pravo na učešće u planiranju, izradi, sprovođenju i monitoringu realizacije lokalnog budžeta s aspekta sprovođenja načela i drugih odredbi ove konvencije.

Analiza je nastala kao dio projekta „Obezbijedi(Ti) sredstva za inkluziju“ koji se bavi finansijskom održivošću reforme javne uprave, odnosno finansijskim upravljanjem u javnom sektoru. Projekat sprovodi Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, u partnerstvu sa DN „Dan“, a podržan je u sklopu „WeBER“ projekta. Ovaj projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Kraljevina Holandija.

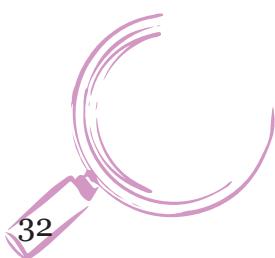

Zabrinut Komitet UN

Zbog nedovoljnih izdvajanja sredstava budžeta za ostvarivanje prava i sloboda OSI zagarantovanih konvencijom Komitet UN je zabrinut za prava OSI. Komitet je konstatovao da u Crnoj Gori nema jasnih i prepoznatljivih budžetskih linija namijenjenih primjeni zakona, politika i programa za primjenu prava ovih osoba. U NVO koje se bave zaštitom prava OSI ocjenjuju da razlog za to i nedostatak redovne i održive podrške za OSI, posebno na lokalnom nivou, kao i transparentnosti i efektivnog mehanizma za redovne konsultacije OSI, takođe predstavlja razlog za zabrinutost ovog tijela. Komitet je zbog toga preporučio Crnoj Gori da „opredijeli vidljiva, dovoljna i koherentna finansijska sredstva za razvoj i primjenu zakona, politika i strategija koje su relevantne za primjenu konvencije, obezbijedi adekvatna i održiva finansijska sredstva za OSI i osigura efektivno učešće i konsultacije sa OSI, uključujući one koje predstavljaju žene sa invaliditetom, djecu sa invaliditetom, osobe s djelimičnim i potpunim oštećenjem sluha i osobe s psihosocijalnim i/ili intelektualnim invaliditetom na nacionalnom i lokalnom nivou kroz transparentan okvir u vezi sa zakonom i kreiranjem politika”.

Autori: A.O.–M.S.

29. novembar 2017. godine, Dnevne novine Dan, rubrika Društvo, strana 3

Zbog nezapošljavanja OSI dali 381.000

ГЛАВНИ ГРАД ПЛАЋА КАЗНЕ ФОНДУ ЗА ПРОФЕСИОНАЛНУ РЕХАБИЛИТАЦИЈУ

Због незапошљавања ОСИ дали 381.000

■ Према последњим истраживањима, у Црној Гори живи око 68.000 особа које имају неки вид инвалидитета, од којих 5.000 активно тражи посао, али су и даље на евидентији незапослених. Такође, истраживања показују да у цијелој држави ради свега око 100 лица

инвалидитетом. Посебно нам је драго што имамо изузетно добру комуникацију и сарадњу са уздржаним која представљају особе са инвалидитетом и партнерске се трудимо да стварамо препроставке за њихов квалитетни живот – рекали су у Главном граду.

Особе са инвалидитетом, као и љуци, односно сви грађани имају право да присуствују и учествују у јавним разправама, не само када је у пitanju кренуле буџет, већ и доношење свих одлука које су у надлежности Главног града.

— Секретарјат за рад, младе и социјално стварање Главног града, у складу са Одлуком о правима из социјалне и дјечје заштите, пружа помоћ члановима узуркара који су били заштитни лица са инвалидитетом (односно икончани помоћни, оброк из народне кухиње Главног града, помоћ за набавку уџбеника и школске приобаље, одмор и рекреација дјеце и др.) У ове сарке будућим је определеношћу вине од мајки, према успите, у оквиру тих средстава користе и остале грађани. У оквиру Главног

Илустрација (Фото: мојпосао.орг)
гориши тренутно борави 13 ко-
ризина, а у њему је запослено
девет особа – највећи су у Глав-
ном граду.

Такође, Главни град је по-
кренуо нови социјални сервис,
радног назива персонални ас-
истент, и обезбеђује средстава за
његово реализацију у висини од

25.000 евра. Овај сервис је на-
мијенен особама са инвалидите-
тотом, које ће бити и креатори
реализације. У питању је нови
сокцијални сервис, а интензитет
града је да обезбеди средства
неопштина за реализацију сер-
виса и мониторинг кроз своје
надлежне органе, а да самим
процес у оперативном смислу
креирају и координирају све
које се на сервис односи, јер ће се
на тај начин обезбедити на-
бодљи квалитет у његовој реали-
зацији.

— Радна група, састављена од представника НВО које су чланице Савјета, у сарадњи са Цр-ја права у тој области — налазе у Главном граду.

Текст је дао пројекат „Обезбеђивање (Ти) средстава за инсталацију“ који се базише финансијском одрживостној реформији унутрашње управе, односно финансијском управљањем у јавном сектору. Пројектом спроведе Удружење младих са хендикапом Приме Гора, у партеристичку са ДНМ „Дан“, а поддржак је у склопу „WeБЕР“ пројекта.

Овај пројекат финансира Европска унија, а кофинансира Комунална хандикапова.

Prema poslednjim istraživanjima, u Crnoj Gori živi oko 68.000 osoba koje imaju neki vid invaliditeta, od kojih 5.000 aktivno traži posao, ali su i dalje na evidenciji nezaposlenih. Takođe, istraživanja pokazuju da u cijeloj državi radi svega oko 100 lica

Glavni grad Podgorica je od 1. februara 2012. do kraja oktobra ove godine Vladinom Fondu za profesionalnu rehabilitaciju zbog nezapošljavanja lica s invaliditetom platio 381.209,25 eura. Dotacije Fondu su u suštini kazna jer pomenuta institucija u navedenom periodu nije zapošljavala lica s invaliditetom. Gradonačelnik Podgorice u periodu od 2012. do 2014. je bio Miomir Mugoša, kojeg je zamijenio aktuelni čelnik grada Slavoljub Stijepović. Prema poslednjim istraživanjima, u Crnoj Gori živi oko 68.000 osoba koje imaju neki vid invaliditeta, od kojih 5.000 aktivno traži posao, ali su i dalje na evidenciji nezaposlenih. Takođe, istraživanja pokazuju da u cijeloj državi radi svega oko 100 lica. U Glavnem gradu kažu da nijesu odgovorili na naše pitanje koliko nezaposlenih lica s invaliditetom živi u Podgorici. Procjena je da oko 18.000 građana Podgorice imaju neki oblik invaliditeta.

U upravi Glavnog grada kažu da kontinuirano rade na projektu infrastrukturnog prilagođavanja saobraćajnica za nesmetano kretanje osoba s invaliditetom.

– U tom cilju je u mandatu ove gradske uprave sagrađeno preko 500 prelaza i prilaza za osobe sa invaliditetom. Zgrada uprave Glavnog grada, Skupštine Glavnog grada, biblioteke „Radosav Ljumović”, KIC-a „Budo Tomović”, kao i javna ustanova na Kakarickoj gori su dostupne osobama s invaliditetom. Zgrada u Ulici Vuka Karadžića br. 16, u kojoj se nalaze Uprava lokalnih javnih prihoda, Sekretarijat za lokalnu samoupravu i Sekretarijat za rad, mlade i socijalno staranje ima kosu rampu, odnosno adekvatan pristup šalterima za osobe s invaliditetom. Posebno nam je dragو što imamo izuzetno dobru komunikaciju i saradnju sa udruženjima koja predstavljaju osobe s invaliditetom i partnerski se trudimo da stvaramo pretpostavke za njihov kvalitetniji život – rekli su u Glavnem gradu. Osobe s invaliditetom, kako kažu, odnosno svi građani imaju pravo da prisustvuju i učestvuju u javnim raspravama, ne samo kada je u pitanju kreiranje budžeta, već i donošenje svih odluka koje su u nadležnosti Glavnog grada.

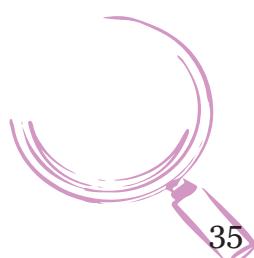
– Sekretarijat za rad, mlade i socijalno staranje Glavnog grada, u skladu sa Odlukom o pravima iz socijalne i dječje zaštite, pruža pomoć članovima udruženja koja se bave zaštitom lica sa invaliditetom (jednokratne novčane pomoći, obrok iz narodne kuhinje Glavnog grada, pomoć za nabavku udžbenika i školskog pribora, odmor i rekreaciju djece i dr.) U ove svrhe budžetom je opredijeljeno više od milion, pri čemu usluge u okviru tih sredstava koriste i ostali građani. U okviru Glavnog grada funkcioniše i Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju, nad kojom upravni nadzor vrši Sekretarijat za rad, mlade i socijalno staranje. Budžetom je za rad Dnevnog centra za ovu godinu iz-dvojeno skoro 200.000 eura. U Dnevnom centru u Podgorici trenutno boravi 13 korisnika, a u njemu je zaposleno devet osoba – naveli su u Glavnem gradu. Takođe, Glavni grad je pokrenuo novi socijalni servis, radnog naziva personalni asistent, i obezbijedio sredstva za njegovu realizaciju u visini od 25.000 eura. Ovaj servis je namijenjen osobama s invaliditetom, koji će biti i kreatori realizacije. U pitanju je novi socijalni servis, a intencija grada je da obezbijedi sredstva neophodna za realizaciju servisa i monitoring kroz svoje nadležne organe, a da sami proces u operativnom smislu kreiraju i koordiniraju oni na koje se servis odnosi, jer će se na taj način obezbijediti najbolji kvalitet u njegovoj realizaciji.

– Radna grupa, sastavljena od predstavnika NVO koje su članice Savjeta, u saradnji sa Crvenim krstom koji će koordinirati proces, odmah će početi sa radom na definisanju koncepta personalnih asistenata kako bi zajedno došli do optimalnog rješenja i bili potpuno spremni za adekvatno sprovođenje ovog socijalnog servisa. Kroz ovaj servis će biti obezbijeđeno pet personalnih asistenata. Očekivanja su da će ovaj projekat inspirisati i druge da uzmu učešća u njegovoj realizaciji, posebno kompanije da kroz društveno odgovorno poslovanje nađu načina da finansiraju još asistenata. Takođe, na predlog predsjednika Savjeta za pitanja lica s invaliditetom dr Nebojše Kavarića da Savjet za pitanja lica s invaliditetom bude nosilac aktivnosti u cilju boljeg razumijevanja i monitoringa budžeta od strane organizacija koje se bave pitanjima lica s invaliditetom, kako bi lica s invaliditetom do prve polovine iduće godine stekla potrebna znanja o ovom pitanju i mogla da na adekvatan način ostvare svoja prava u toj oblasti – navode u Glavnem gradu.

Analiza je nastala kao dio projekta „Obezbijedi(Ti) sredstva za inkluziju” koji se bavi finansijskom održivošću reforme javne uprave, odnosno finansijskim upravljanjem u javnom sektoru. Projekat sprovodi Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore, u partnerstvu sa DN „Dan”, a podržan je u sklopu „WeBER” projekta. Ovaj projekat finansira Evropska unija, a kofinansira Kraljevina Holandija.

Autori: M.S.–A.O.

30. novembar 2017. godine, Dnevne novine Dan, rubrika Društvo, strana 10

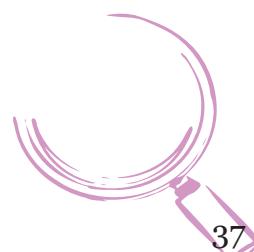
V ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Na osnovu prethodno predstavljenog se može zaključiti da je proces planiranja, izrade, sprovođenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice neusklađen s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom i da se ustavna norma o neposrednoj primjeni međunarodnih ugovora, kada odnose uređuju suprotno domaćem zakonodavstvu, uopšte ne primjenjuje. Navedeno znači da se i **SIGMA princip upravljanja javnim finansijama na nivou Glavnog grada Podgorice ne poštuje**, jer se u ovom procesu ne omogućava priprema budžeta Glavnog grada Podgorice u skladu s pravnim okvirom, proces njegove pripreme nije inkluzivan, niti je lokalni budžet transparentan. Ovo u svakodnevnom životu **OSI znači da ne mogu ostvariti osnovna prava zagarantova Konvencijom i da se potpuno onemogućava njihovo učešće u procesu planiranja, izrade, sprovođenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice.**

Na osnovu do sada izloženog i sugestija učesnika/ca fokus grupe mogu se izvesti sljedeće preporuke za unapređenje u ovoj oblasti:

- Kontinuirano raditi i preuzeti odgovornost za sprovođenje preporuka Komiteta UN-a za prava OSI od strane Glavnog grada Podgorica;
- U Odluci o budžetu Glavnog grada Podgorice za 2018. godinu i u narednim godinama planirati sredstva za realizaciju lokalnih i nacionalnih dokumenata koja se tiču ostvarivanja prava OSI, i u okviru njih definisati sljedeće podstavke budžetskih linija: funkcionisanje OOSI, uspostavljanje kvalitetnijih i pristupačnih kanala komunikacije između institucija Glavnog grada Podgorice i OSI, servis tumača za znakovni (gestovni) jezik, fizioterapeutske usluge za OSI, besplatnu pravnu pomoć za OSI, obezbjeđivanje pristupačnosti objekata i površina u javnoj upotrebi (koja obuhvata i postavljanje staza vodilja u institucijama Glavnog grada Podgorice za osobe oštećenog vida i postavljanje zvučnih semafora na svim raskrsnicama), pristupačan gradski prevoz s audio signalizacijom, obezbjeđivanje većeg broja parking mesta za OSI i lakše procedure za ostvarivanje prava na njih, zapošljavanje OSI u institucijama Glavnog grada Podgorice;
- Formirati poseban fond koji bi dodatno podržao rješavanje problema nepristupačnosti u Glavnom gradu Podgorica i koji bi se finansirao iz budžeta Glavnog grada Podgorice, državnog budžeta i donacija;
- Uspostaviti institucionalni mehanizam koji bi obezbijedio prikupljanje informacija od korisnika/ca budžeta o njihovim potrebama, a koji bi bio pristupačan i za OSI, kako bi se finansiranje njihovog zadovoljenja planiralo u budžetu Glavnog grada Podgorice;
- Objavljivati javne pozive za konsultacije u fazi planiranja budžeta i pozive na javne rasprave o nacrtima odluka o budžetu u audio formatu, na znakovnom (gestovnom) jeziku i na brajevom pismu, i drugim pristupačnim formatima za OSI;

- Organizovati pristupačnu obuku za predstavnike/ce OSI o planiranju, izradi, sproveđenju i monitoringu realizacije lokalnog budžeta od strane Glavnog grada Podgorice;
- Sprovesti edukaciju službenika/ca Glavnog grada Podgorice o načinu prilagođavanja procesa planiranja, izrade, sproveđenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice, u skladu s Konvencijom UN-a o pravima OSI, na kojoj bi edukatori/ke bili/e OSI;
- Obezbijediti učešće OSI u svim fazama planiranja, izrade, sproveđenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice, već u prvoj polovini godine, tj. u onoj fazi kad Sekretarijat za finansije dostavlja dopis sekretarijatima i drugim potrošačkim jedinicama za podnošenje zahtjeva za budžet, i obezbijediti ekspertsку podršku za OSI I OOSI u ovom procesu, ukoliko je potrebno;
- Ojačati ulogu Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom Skupštine Glavnog grada Podgorice u procesu izrade, sproveđenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice;
- Formirati komisiju za praćenje planiranja i utroška sredstava za sproveđenje lokalnih akcionih planova vezanih za unaprijeđenje položaja OSI kroz izradu nacrta budžeta Glavnog grada Podgorice i opština Golubovci i Tuzi, i praćenje primjene budžeta, uz obavezno imenovanje predstavnika/ca OOSI koji/e bi imali/e većinsko učešće u ovom tijelu;
- Raditi na senzibilizaciji kolega/inica iz lokalne samouprave od strane edukovanih zaposlenih u lokalnim institucijama o važnosti rješavanja problema u učešću OSI u procesu planiranja, izrade, sprovodjenja i monitoringa realizacije budžeta Glavnog grada Podgorice;
- Iskoristiti prazne poslovne prostore u vlasništvu Glavnog grada Podgorice i dodijeliti ih OOSI, uz participaciju komunalnih troškova;

VI O ORGANIZACIJI

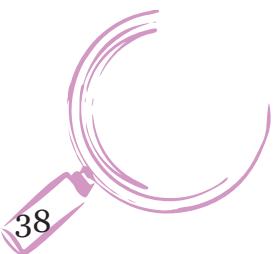
Udruženje mladih sa hendikepom Crne Gore (UMHCG) je neprofitna i nevladina organizacija, osnovana 22. oktobra 2001. godine, koja okuplja mlade i studente sa svim vrstama invaliditeta (cross-disability pristup), kao i ostale mlade ljudе bez invaliditeta koji su voljni da učestvuju i zajedno sa nama se bore za dostupnost i uključenost OSI u sve segmente crnogorskog društva.

Vizija UMHCG-a: Za mlade s invaliditetom, bez barijera!

Misija UMHCG-a: UMHCG promoviše ravnopravan položaj mladih sa svim vrstama invaliditeta u društvu kroz inicijative i aktivnosti za uspostavljanje zakonskog, obrazovnog, kulturnog i socijalnog okvira koji to omogućava.

Svoje aktivnosti sprovodimo kroz 6 programa i jedan potprogram u okviru kojih realizujemo pojedinačne projekte, a ti programi su: Pravni program i antidiskriminacija, Program za obrazovanje i edukaciju, Program za zapošljavanje i razvoj ljudskih resursa, Program za pristupačnost, Program za samostalni život – potprogram za pse vodiče i pomagače, i Program za međunarodnu saradnju.

Pravni program i antidiskriminacija zasnovan je na cilju promocije i zaštite ljudskih prava OSI. Program se sprovodi od 2004. godine, a u okviru njega se organizuje i pruža savjetovanje, inicira donošenje propisa, vrši monitoring prava OSI i pišu izvještaji, izdaju publikacije, sprovode edukacije i treninzi i mnoge druge aktivnosti u okviru projekata ili redovnih aktivnosti. Kroz ovaj program pripremaju se brojni komentari na propise koje pripremaju državne institucije, kao i lokalne institucije posebno institucije Glavnog grada Podgorice u toku pripremne faze ili kroz skupštinsku proceduru usvajanja. Takođe se inicira i usvajanje novih propisa koji definišu prava OSI i učestvuje u njihovoј izradi. Osim projekata UMHCG je u okviru ovog programa aktivno pružalo i pruža besplatnu pravnu pomoć u ostvarivanju prava i zaštiti od diskriminacije OSI pred nadležnim organima.

BIOGRAFIJA AUTORKE

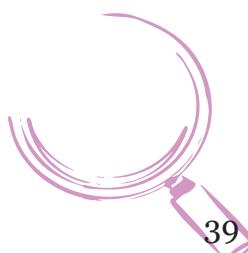

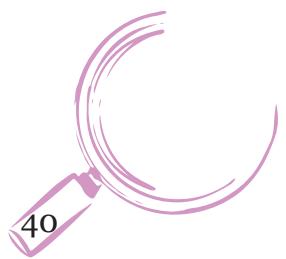
Miroslava - Mima Ivanović je rođena 9. maja 1990. u Kotoru, gdje je završila osnovnu školu i gimnaziju. Diplomirala je na Pravnom fakultetu Univerziteta Crne Gore u Podgorici 2013. godine sa prosječnom ocjenom A (9.87).

U UMHCG je aktivna od 2006, a profesionalno angažovana na mjestu Programske asistentkinje od februara 2013. Koordinatorka je Pravnog programa i antidiskriminacije od 2014. Često je angažovana kao trenerica i predavačica na različite teme iz oblasti invaliditeta, a bila je i učesnica na brojnim treninzima, seminarima i konferencijama. Redovno učestvuje u praćenju primjene zakona, priprema amandmane i komentare na pravne akte koji su u proceduri i učestvuje u radnim grupama za izradu propisa (Radna grupa za izradu Zakona o visokom obrazovanju, Radna grupa za izradu

Zakona o zabrani diskriminacije lica s invaliditetom, Radna grupa za izradu Strategije za zaštitu lica s invaliditetom i promociju jednakosti za period 2017-2021 sa Akcionim planom 2017/2018 i Radna grupa za izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljanju lica s invaliditetom). Članica je Savjeta za pitanja lica s invaliditetom Skupštine Glavnog grada - Podgorice.

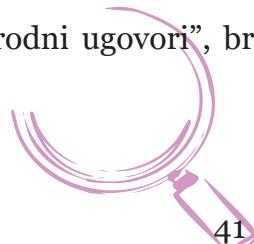
Kao autorka je Studije "Personalna asistencija - ključ za samostalan život" i Studije "Pristupačnost fizičkog okruženja - ljudsko pravo osoba s invaliditetom". Autorka je Publikacije "Pravo osoba s invaliditetom na jednak pristup pravdi – prethodno pitanje svih prava" i Policy brief-a "Prava pacijenata s invaliditetom".

LITERATURA I REFERENCE

- Akcioni plan prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi u vlasništvu Glavnog grada – Podgorica za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom 2014-2015;
- Izvještaj o radu Javne ustanove Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju – Podgorica za 2016. godinu, Podgorica: JU Dnevni centar za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju – Podgorica, januar 2017. godine;
- Lokalni plan za unapređenje socijalne inkluzije - razvoj usluga socijalne i dječije zaštite u Glavnem gradu – Podgorici 2014 -2018;
- Odluka o budžetu Glavnog grada Podgorice za 2014. godinu;
- Odluka o budžetu Glavnog grada Podgorice za 2015. godinu;
- Odluka o budžetu Glavnog grada Podgorice za 2016. godinu;
- Odluka o obrazovanju radnih tijela Skupštine Glavnog grada-Podgorice , (“Sl. list RCG - opštinski propisi”, br. 41/06 od 27.10.2006);
- Poziv za prijavu projekata za organizacije civilnog društva za sabgrantiranje u okviru projekta „WeBER – Projekat unapređenja kapaciteta civilnog društva Zapadnog Balkana za praćenje reforme javne uprave“;
- Ustav Crne Gore (“Službeni list Crne Gore”, br. 001/07 od 25.10.2007, 038/13 od 02.08.2013);
- Zaključna razmatranja o inicijalnom izvještaju Crne Gore o primjeni Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, Ženeva: Komitet o pravima osoba sa invaliditetom, septembar 2017. godine;
- Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih Nacija o pravima lica sa invaliditetom sa Opcionim protokolom (“Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori”, br. 002/09 od 27.07.2009);

- Zapisnici sa sjednica Savjeta za pitanja lica sa invaliditetom Skupštine Glavnog grada Podgorice održanih: 1.11.2013, 1.4.2014, 3.12.2014, 2.4.2015, 7.4.2015, 5.6.2015, 23.12.2015, 25.7.2016, 23.11.2016, 23.12.2016, 4.5.2017, 7.6.2017 i 25.7.2017;
- Završni račun budžeta Glavnog grada Podgorice za 2014. godinu;
- Završni račun budžeta Glavnog grada Podgorice za 2015. godinu;
- Završni račun budžeta Glavnog grada Podgorice za 2016. godinu;

